

de blauwe klauwier

JAARGANG 16 NR 3/4

DE BLAUWE KLAUWIER is een uitgave van VOGELWERK GROEP "DE KEMPEN", en verschijnt 4 keer per jaar.

LOSSE ABONNEMENTEN zijn verkrijgbaar door storting van f26,50 op girorekening 5859111 ten name van Vogelwerkgroep de Kempen te Eindhoven, onder vermelding van "abonnement Blauwe Klauwier". De portokosten zijn in de prijs inbegrepen.

DE REDACTIE bestaat uit: Jack Bos, Pierre v.d. Wielen
en Jan Wouters.

Het redactie-adres is: De Braken 11, 5541 AC Reusel.

VOGELWERK GROEP "DE KEMPEN" beoogt bezig te zijn met vogelstudie in de Kempen, teneinde de kennis over de, in het wild levende, vogels te vergroten en een bijdrage te leveren aan de bescherming van deze vogels in hun milieu. Hiernaast is ruimte voor andere activiteiten zoals: natuurstudie in ruimere zin, voorlichting, educatie en beheerswerkzaamheden.

LIDMAATSCHAP kan men verkrijgen door zich te wenden tot de secretaris: P. Busink, Urkhovenseweg 274, 5641 KN Eindhoven, tel. 040-814970. Het lidmaatschap begint met een proeflidmaatschap van 3 maanden. De contributie bedraagt f45,-- per jaar; studenten betalen f35,-- en gezinsleden f22,50. De contributie kan gestort worden op girorekening 5859111 ten name van Vogelwerkgroep de Kempen te Eindhoven, onder vermelding van "contributie Vogelwerkgroep".

Leden kunnen zich voor f10,-- per jaar abonneren op "De Roodborsttapuit", het tijdschrift van het Samenwerkingsverband van Oost-Brabantse Vogelwerkgroepen (SOV). Dit bedrag moet ook op bovenstaand gironummer worden voldaan, onder vermelding van het gewenste.

HET POSTADRES van vogelwerkgroep "De Kempen" is dat van de secretaris: P. Busink, Urkhovenseweg 274, 5641 KN Eindhoven, tel. 040-814970.

HET DIA-ARCHIEF wordt beheerd door: Wim de Kroon, Kuikseindseweg 6, 5091 TD Middelbeers, tel. 04244-2329.

ARTIKELN UIT DE BLAUWE KLAUWIER MOGEN WORDEN OVERGENOMEN, NA VOORAF VERKREGEN SCHRIFTELIJKE TOESTEMMING VAN DE REDACTIE, ONDER VERMELDING VAN DE BRON.

De Huiszwaluw in Eindhoven 1990.

W. VEENHUIZEN

Het verzamelen van de Huiszwaluw gegevens is reeds zijn 9e jaar ingegaan. Met dank aan de tellers: Guus Nas (Heesterakker) en Pierre Maréchal (Woenselse Heide). De tellingen vonden plaats op 8 en 13 juli, en 6 augustus.

AANTAL HUISZWALUWNESTEN PER STADSDEEL IN DE AFGELOPEN NEGEN JAREN

Stadsdeel	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Tongelre	9	8	-	-	-	-	-	-	-
Stratum	9	8	8(13)	13+1?	11	6	5	4	3
Gestel (Blaarthem)	n.o.*	n.o.	+4	3	1	-	-	-	-
Gestel (Bennekel)	4	5	1	-	-	-	-	-	-
Gestel (Hagenkamp)	10	11	2	-	-	-	-	-	-
Strijp (Lievendaal)	37	22	14	15	7	5	3	9	8
Woenselse Watermolen	17	16	20	10	5	-	-	-	-
Woensel Rapenland	6	9	5	1?	-	-	-	-	-
Woensel Vlokhoven	2	5	2	3	3	2	-	-	-
Woenselse Heide	34	25	24	16	11	17	14	10	5
Woensel Heesterakker	6	4	4	1	1+5°)	2	1	7	9
Woensel Mensfort	n.o.	8	4	2	-	-	-	-	-
Woensel Oude Gracht	6	8	4	1+18°)	9	10	6	1	-

Totaal 140 129(88)93(97)64(82)48(53)42 29 31 25
 Percentage verandering -7,9% -31,8%-34,0%-41,5%-20,7%-30,9% +6,9%-19,4%
 *): niet ontdekt °): nagekomen nieuwe vindplaats

OVERZICHT PER WIJK STRATUM

jaar teldag	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988		1989		1990	
	1508 TOT	0208 TOT	2607 TOT	0708 TOT	0208 TOT	1608 TOT	NOZW	TOT	NOZW	TOT	NOZW	TOT
Piuslaan	-	-	1	1	1	1	----	-	----	-	----	-
St. Bonifaciusl.	1	1	2	1	-	-	----	-	----	-	----	-
Rielseweg	2	1	1	1	1	1	1---	1	1---	1	1---	1
Roothaanstr.	3	-	1	1	1	1	-1--	1	-1--	1	----	-
Mgr. Zwijsenstr	1	2	-	1	1	1	-2--	2	-1--	1	-2--	2
St. Gertrudisl	1	3	2	2	2	1	-1--	1	-1--	1	----	-
St. Norbertusl	1	1	1	1	1	1	----	-	----	-	----	-
V. Ennetenstr.	n.o.	n.o.	1°	1?	-	-	----	-	----	-	----	-
St. Gerlachstr.	n.o.	n.o.	4°	5	4	-	----	-	----	-	----	-
TOTAAL	9	8	13°	14?	11	6	14--	5	13--	4	12--	3

Wederom met 1 broedsel afgenomen! Het gebrek aan nestmateriaal is duidelijk. Het is nog mogelijk om hier in de omgeving kunstnesten op te hangen en langs de waterlijn van de vijver van het Tivolipark leem aan te brengen. Misschien is deze 'restpopulatie' dan nog te redden.

STRIJP (LIEVENDAAL)

jaar teldag	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988		1989		1990	
	1608 TOT	0208 TOT	2607 TOT	0708 TOT	0208 TOT	1708 TOT	1208 NOZW	TOT	0608 NOZW	TOT	1307 NOZW	TOT
Scheltemaweg	14	12	6	6	2	5	--3-	3	-12-	3	--4-	4
S. v. Leeuwenstr	1	-	-	-	-	-	----	-	----	-	----	-
Welschapsedijk	22	10	8	9	5	-	----	-	-132	6	1-21	4
TOTAAL	37	22	14	15	7	5	--3-	3	-252	9	1-61	8

De populatie is 'stabiel' gebleven.

WOENSELSE HEIDE

jaar teldag	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988		1989		1990	
	1708 TOT	0308 TOT	0808 TOT	7808 TOT	3007 TOT	0708 TOT	0208 NOZW	TOT	3107 NOZW	TOT	0608 NOZW	TOT
Beijerlandlaan	-	-	-	1	-	-	----	-	-1--	1	-2--	2
Bevelandlaan	1	1	-	-	-	-	----	-	----	-	----	-
Goereestraat	2	1	-	-	-	-	11--	2	----	-	----	-
Grebbebergln.	1	1	1	-	1	-	----	-	-4--	4	----	-
Overflakkeestr	2	1	1	-	1	-	----	-	----	-	----	-
Purmerstraat	1	1	-	-	-	-	----	-	----	-	----	-
Rode Kruislaan	14	12	13	10	4	14	243-	9	--1-	1	-3--	3
Schermerstraat	3	2	1	1	2	-	----	-	-2--	2	----	-
Schouwenlaan	1	1	1	-	2	1	-1--	1	-1--	1	----	-
Terschellingstr.	4	3	4	2	-	-	----	-	----	-	----	-
Urkweg	1	-	-	-	-	-	----	-	----	-	----	-
Voornestraat	2	1	1	-	1	1	-1--	1	----	-	----	-
Walcherenlaan	2	1	2	2	-	1	1---	1	----1	1	----	-
TOTAAL	34	25	24	16	11	17	473-	14	-811	10	-5--	5

Een opvallend zware afname! De oorzaak is nog onbekend. Het plaatsen van kunstnesten, en het aanbrengen van leem langs de waterpartij in het Henri Dunantpark, is de moeite van het proberen waard om de populatie hier te behouden.

WOENSEL HEESTERAKKER

jaar teldag	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988		1989		1990	
	1708 TOT	0308 TOT	7808 TOT	7808 TOT	0508 TOT	0608 TOT	0708 NOZW	TOT	1007 NOZW	TOT	0807 NOZW	TOT
Milaanstraat	4	3	3	1	1	-	----	-	----	-	--1-	1
Italiëlaan	2	1	1	-	-	-	----	-	----	-	----	-
Livornostraat	n.o.	n.o.	n.o.	n.o.	5	1	1---	1	32--	5	-32-	5
Siënalaan	n.o.	n.o.	n.o.	n.o.	n.o.	1	----	-	-1--	1	-2--	2
Baristraat	n.o.	n.o.	n.o.	n.o.	n.o.	n.o.	n. o.		--1-	1	1---	1
TOTAAL	6	4	4	1	6	2	1---	1	331-	7	153-	9

Een verheugende toename.

WOENSEL OUDE GRACHT

jaar teldag	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988		1989		1990	
	1708 TOT	0308 TOT	0808 TOT	0108 1009	0308 TOT	1608 TOT	0808 NOZW	TOT	0608 NOZW	TOT	0807 NOZW	TOT
Icaruslaan	3	6	3	1	2	-	----	-	----	-	----	-
Menelaoslaan	3	2	1	-	-	-	----	-	----	-	----	-
Iliumstraat	n.o.	n.o.	n.o.	4	1	1	----	-	----	-	----	-
Ithacastraat	n.o.	n.o.	n.o.	4	4	4	-3--	3	----	-	----	-
Calypsostraat	n.o.	n.o.	n.o.	4	-	1	----	-	-1--	1	----	-
Jasonstraat	n.o.	n.o.	n.o.	6	2	4	-3--	3	----	-	----	-
TOTAAL	6	8	4	19	9	10	-6--	6	-1--	1	----	-

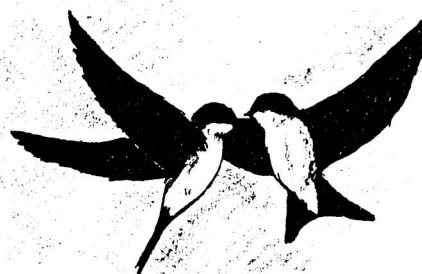
In de Oude Gracht geen bezet nest meer aanwezig. Het plaatsen van kunstnesten en het uitleggen van leem is ook hier wenselijk.

RESUMEREND

Het is treurig te moeten konstateren dat Eindhoven één van de weinige plaatsen in de Kempen is, waar de Huiszwaluwpopulatie is afgenomen. In het belang van het behoud van de Huiszwaluw in Eindhoven is het belangrijk, om door middel van het aanbrengen van kunstnesten en het uitleggen van leem te proberen het nestelen te stimuleren.

?????? AKTIEMAAND APRIL/MEI ???????

WILLEM

KEMPISCHE KLAPEKSTERTELLING IN DE WINTER VAN 1989-1990

Nadat in 1989 om allerlei redenen een eind kwam aan de bekendtelling is de biologische commissie gaan zoeken naar een andere winteractiviteit voor de vogelwerkgroep. Ze is toen uitgekomen op een wintertelling van Klapeksters in de Kempen.

Waarom Klapeksters?

Het belangrijkste doel van deze telling is natuurlijk om te weten te komen hoeveel Klapeksters er overwinteren in het werkgebied van vogelwerkgroep "de Kempen". Het is een telling waar iedereen aan mee kan doen, en waarvoor je niet vroeg je bed uit hoeft. Bovendien is de Klapekster nauwverbonden met de vogelwerkgroep: De eerste redactie van ons tijdschrift was erg in de soort geïnteresseerd en koos daarom als naam voor het blad "De Blauwe Klauwier", wat een streeknaam is van de Klapekster.

Methode

Alle gebieden waar eventueel Klapeksters zouden kunnen worden aangetroffen werden geselecteerd en verdeeld over de mensen die mee wilden doen aan de telling. In deze gebieden werden twee verplichte tellingen gehouden: een in de periode tussen 23-12-89 en 2-1-90, en een in de periode tussen 24-2-90 en 28-2-90. Verder werden alle overige waarnemingen uit het hele werkgebied gebruikt uit de periode tussen 1-12-89 en 28-2-90.

Resultaten

De tabel geeft een overzicht waar, wanneer en hoeveel Klapeksters er gezien zijn.

In totaal komt het aantal overwinteraars op 16 stuks. In hoeverre dat aantal hoog of laag is, is moeilijk te zeggen omdat er geen gegevens van een vergelijkbare telling zijn. De Atlas van de Nederlandse Vogels schat het aantal overwinteraars in het hele land in de periode 1978-83 op 250-400 stuks per jaar.

Deelnemers

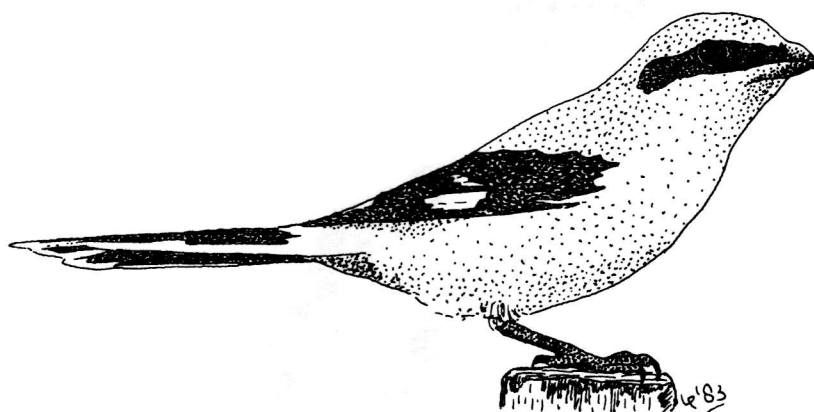
Alle gebieden konden worden geteld dankzij een groot aantal deelnemers. In alfabetische volgorde waren dat: Rob Aarts, Agnes van Amelsvoort, Marco Bakermans, Martin van den Broek, Peer Busink, Fred Geven, Piet van Happen, Tom Heijnen, Wim Jacobs, Sarah Kay, Jim Kay, Jan Erik Kikkert, Jan Kolsters, Henk Munsters, Wiel Poelmans, Geert Sanders, Gerrit Vink, Tonny van der Vleuten, Albert Vrijaldenhoven, Pierre van de Wielen, Jan Wouters en Pieter Wouters.

Alle mensen die de gegevens hebben geleverd, heel hartelijk bedankt!

TOM HEIJNEN
PIET VAN HAPPEN

TABEL: Aantal waargenomen Klapeksters in de winter van 1989-1990 in de verschillende gebieden in de Kempen. De aantallen in de eerste twee kolommen zijn het resultaat van de verplichte tellingen (zie tekst). De laatste kolom geeft per gebied het maximaal waargenomen aantal, waarbij ook rekening is gehouden met de losse waarnemingen.

GEBIEDEN	AANTAL WAARGENOMEN EXEMPLAREN			
	1e telling	2e telling	losse waarnem.	totaal '89/'90
Neterselse/Mispeleindse Heide	0	1	1	1
Cartierheide en Goorloop	1	1	1	1
Goorven en Flaes	1	0	0	1
Peelse Heide	0	0	1	1
Plateaux en Hageven	2	0	0	2
Malpie	1	1	1	1
Groote Heide (Achelse Kluis)	0	0	1	1
Hasselsvennen / Leenderheide	0	0	0	0
Loozerheide	0	0	0	0
Reuselse Moeren	0	0	0	0
Groote Heide (E3 - E9)	1	?	1	1
Strabrechtse Heide	3	3	3	3
Moerbleek	0	1	1	1
Landschotse Heide	0	0	1	1
Oirschotse Heide	1	1	1	1
Boswachterij Hapert / Witrijt	0	0	0	0
Stratumse Heide	0	0	1	1
TOTAAL	10	8	13	16

SIMULTAANTELLING VAN KLAPEKSTERS OP DE STRABRECHTSE HEIDE 1990

Na het succes van 1989 is op 22-12-1990 wederom een simultaantelling van Klappeksters gehouden op de Strabrechtse Heide. De bedoeling van deze telling is om erachter te komen hoeveel Klappeksters er nu werkelijk in de winter op de hei zitten. Als eenling kun je daar niet gemakkelijk achter komen.

Er waren weer 9 routes uitgezet, die samen de hele heide bestreken. De routes lopen van de rand van de hei naar een punt van samenkomst midden op de hei. Alle waarnemers starten te voet of per fiets op hetzelfde moment op het beginpunt van een van de routes en ontmoeten elkaar dan op het punt van samenkomst.

Het leuke van zo'n telling is dat iedereen mee kan doen, dat de begintijd niet te vroeg is (10.30 uur) en dat er na afloop onder het genot van een kop erwtensoep nog lekker nagebabbeld kan worden. Dit laatste in de kantine van het Staatsbosbeheer.

Ook deze keer was de opkomst heel goed. Het weer, stofregen later overgaand in lichte regen, had natuurlijk beter gekund, maar dat heeft de opkomst en de pret niet gedrukt. Dit jaar werden er 4 exemplaren waargenomen. Op het kaartje zijn de plaatsen en tijden ingetekend. In 1989 werden er 3 Klappeksters gezien.

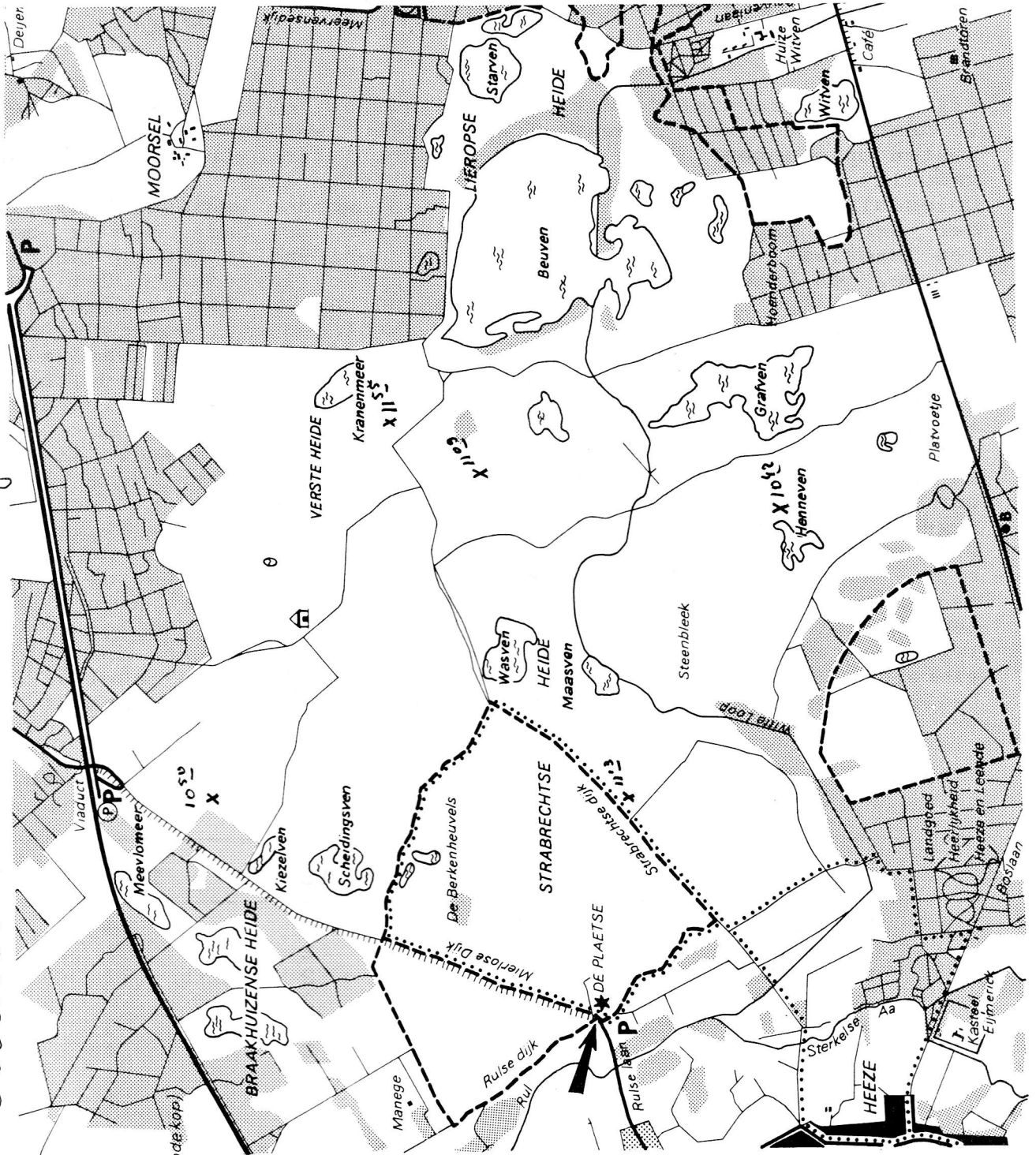
Iedereen die heeft meegeholpen heel erg bedankt en vooral J. Smit van SBB. voor de fijne ontvangst en de gastvrijheid. De deelnemers waren Rob Aarts, Kees Hendriks, Heleen Heijnén, Tom Heijnen, Wim Jacobs, Jan Erik Kikkert, Huub Knubben, Yves Martens, Henk Munsters, Jap Smit, Fred Smits, Sjaak Sweegers, Gerrit Vink en Pieter Wouters.

Groetjes namens de biologische commissie.

PIET VAN HAPPEN

Strabrechtse en Liropse heide

LEGENDA

- Verharde weg
- Onverharde weg of pad
- Fietspad
- Uitgezette wandelroute
- NS wandelroute (paaltjes met rode kop)
- Bos
- Bebouwing
- ☞ Water
- P Parkeerplaats
- Bushalte
- Ⓟ Picknickplaats
- 🏠 Schuilhut

X = waarneming, + tijd.

Summulkaan telling.

92-12-1990

NESTKASTEN KONINGSHOF 1990.

Bij de voorjaars schoonmaak op 10 maart hebben we 2 steenuil-kasten opgehangen. Deze zijn geschikt voor Steenuil, Kauw, Holenduif, en dergelijke. Verder werden nog enkele versleten kastjes vervangen door nieuwe, en kapotte werden gerepareerd.

In maart kwam het verzoek binnen van Jaap Graveland (RIN) om mee te werken aan een landelijk onderzoek naar de eischalkwaliteit van de eieren van Koolmees, Pimpelmees en Bonte Vliegenvanger. Dit om een eventuele invloed van zure regen vast te kunnen stellen. Die bestaat eruit dat de vogels lijden aan kalkgebrek waardoor ze eieren leggen met een slechte schaal, kleinere legfels produceren, of wind-eieren leggen.

Deelname aan dit onderzoek zou

inhouden dat de kasten wekelijks werden gecontroleerd waarbij dan extra aandacht aan het uiterlijk van de eieren moest worden besteed. Omdat ik er tijd voor had, heb ik met een deel van de kasten aan het onderzoek meegedaan. Het ging om 50 kasten, die ik wekelijks controleerde, tenminste als er geen controle van alle kasten was. Voor de resultaten van het onderzoek zie verderop.

Alle nestkasten werden in het broedseizoen weer drie keer gecontroleerd. Dat gebeurde op de avonden van 10 en 29 mei en van 21 juni. Ondanks de mooie droge zomer hebben we de controle twee keer wegens de regen uit moeten stellen.

De resultaten van de controles zijn samengevat in tabel 1. De broedsels van de eerste en

TABEL 1: Totale resultaten van de nestkastcontroles in 1990 op Koningshof te Veldhoven

SOORT	1e BROEDSEL	2e BROEDSEL	TOTAAL
Koolmees	41	3	44
Pimpelmees	19	2	21
Bonte Vliegenvanger	9	2	11
Zwarte Mees	7	2	9
Gekraagde Roodstaart	3	-	3
Holenduif	2	2	4
Kauw	1	-	1
Bosuil	1	-	1
			+ -----
	Totaal aantal broedsels		94
	Niet gebruikte kasten		24
			+ -----
			118
	Twee keer gebruikte kasten		11
			- -----
	Totaal aantal kasten		107

tweede controle zijn beschouwd als eerste broedsels, behalve in de gevallen dat bij de tweede controle een nieuw broedsel gestart was in een kast waar al een eerste broedsel was uitgevlogen. Wat bij de derde controle nieuw werd aangetroffen werd als tweede broedsel beschouwd.

Tijdens de rondgang langs de kasten in maart bleek de Bosuil alweer op eieren te zitten: 5 stuks zelfs. Daarvan zijn 4 jongen geringd en uitgevlogen, weer een goed uilejaar.

Als we de overige resultaten de revue laten passeren dan zien we dat het aantal eerste broedsels van de Koolmees 10% is teruggezaakt vergeleken met 1989. Maar het handhaaft zich toch op een niveau van ongeveer 40, waar het al sinds 1980 rond schommelt.

De Pimpelmees moest ook 10% inleveren wat het aantal eerste broedsels betreft. Na de toename in twee voorgaande jaren lijkt de populatie van deze soort zich met rond de 20 paar te kunnen handhaven. Voor 1988 lag het aantal rond de 14 paar.

De Bonte Vliegenvanger zette zijn opmars weer voort en bereikte een record aantal eerste broedsels. De vraag is hoe lang dit nog door kan gaan. De twee tweede broedsels betroffen vervangingslegsels na mislukken van het eerste broedsel. Dit kon, dank zij de wekelijkse controles, vrij zeker worden vastgesteld. Bij alleen een driewekelijkse controle zou dat veel moeilijker geweest zijn.

De Zwarte Mees zorgde met 7 eerste broedsels ook voor een nieuw record sinds het begin van de waarnemingen. Dit is mogelijk een gevolg van het blijven hangen van vogels van

de grote invasie van najaar 1989. Het blijft afwachten of de Zwarte Mees zich met deze aantallen kan handhaven.

De Gekraagde Roodstaart liep iets terug, maar met 3 broedsels is hij toch nog steeds terug van weggeweest. Het blijft een kwetsbare soort met zijn voorkeur voor kastjes met een grote opening. Dit jaar broedde de Roodstaarten in een spreeuwekast, een steenuilenkast en een in slechte staat verkerende mezenkast, waarin door spechten een tweede vlieggat gehakt was. Daardoor zijn de broedsels een gemakkelijke prooi voor Eekhoorns. Ik weet ook niet hoe het broedsucces is geweest.

De Holenduif maakte onder andere gebruik van een van de nieuwe steenuilencast. De aantallen van deze soort zijn, net als van de andere, erg afhankelijk van het aantal geschikte kasten.

De Kauw waagde weer eens een broedpoging, ook in een steenuilenkast. Het was sinds 1983 niet meer voorgekomen. Maar het broedsel mislukte: bij de eerste controle lagen er 2 jongen dood in het nest met nog een ei.

Dan nu nog iets over de resultaten van het eischaalonderzoek. In de bij het onderzoek betrokken nestkastjes kwamen 19 Koolmezen, 10 Pimpelmezen en 7 Bonte Vliegenvangers tot broeden. Bij 8 legfels van de Koolmees, 5 van de Pimpelmees en 4 van de Bonte Vliegenvanger kwamen alle eieren uit. Duidelijk slechte eieren kwamen bij de Koolmees in 2 legfels voor, telkens 1 ei. Van de broedsels waarvan niet alle eieren uitkwamen was er meestal slechts 1 ei schier. Een wijffe Koolmees legde 2 eieren, waarvan er 1 na een week verdwenen was. Op het overgebleven ei heeft ze 6 weken zitten broeden voor ze het opgaf. Dit is ook een van de symptomen van kalkgebrek. Bij de Pimpelmees kwamen in 3 legfels slechte eieren voor, 2 keer 1 en 1 keer 3 eieren. Het vrouwtje dat dit laatste legfel geproduceerd had en toch 4 jongen grootbracht, begon ook nog een tweede broedsel maar hield het na 1 slecht ei voor gezien.

Bij de Bonte Vliegenvanger werden geen duidelijk slechte eieren waargenomen. Van de 5 gelukke broedsels kwam slechts 1 ei niet uit.

Al met al lijkt het erop dat de holenbroeders op Koningshof nog niet erg veel last hebben van kalkgebrek wat leidt tot slechte eieren. Het komt wel voor maar zeker nog niet in die mate als op de Veluwe. In hoeverre de legfels kleiner zouden zijn als normaal kan ik niet beoornden.

Een woord van dank nog voor iedereen die heeft meegeholpen met de schoonmaak, het vernieuwen en controleren van de kasten. Dus Pieter, Nellie, Jan, Rob, Frank, Guus, Gerrit en Pierre hartelijk bedankt! Heb je zin om eens mee te gaan, let dan op de vergaderingen op. Daar worden de nestkastactiviteiten aangekondigd. Indien mogelijk staan ze ook in de uitnodigingen. Iedereen die mee wil doen is van harte welkom.

JAN WOUTERS
(nestkastcoördinator)

LEEFWIJZE EN VERSPREIDING VAN DE GROEP DER KRUISBEKKEN

In verband met de recente kruisbekkeninvasie heb ik samen met wat feiten uit boeken, enige herinneringen opgediept. Kruisbekken zijn niet weg te denken uit de gehele naaldwoudzone van het noordelijk halfrond. Ze zijn zo afhankelijk van het voedsel dat opgesloten zit in de coniferenkegels, dat tijdens voedselschaarste vele hun broedgebied verlaten. Mogelijk is een goed broedseizoen een aanleiding, of een slecht zaadseizoen in het woud misschien.

Verschillen in voedselkeuze hebben geleid tot verschillen in snavelvormen bij de verschillende soorten kruisbekken.

Sparren en vooral lariks zijn favoriet bij de kleinere Witbandkruisbek met zijn aan de fijnere en zachtere kegels aangepaste dunnere snavel. Deze kieskeurige vogel komt in een smalle strook voor van noordoost Scandinavië over de taiga van Eurazië en Noord-Amerika tot op Hispaniola in het Caribisch gebied!

Sparren, dennen en ook lariks vormen het menu van de veel minder kieskeurige Kruisbek.

Met zijn zwaardere snavel is hij minder afkerig van de wat hardere coniferenkegels dan de vorige soort en het zou een van de redenen kunnen zijn dat hij een enorm gebied bewoont, van de naaldbossen van het Atlasgebergte tot diep in Lapland en van Groot-Brittannië over Siberië en Noord-Amerika tot en met Midden-Amerika met om nog maar te zwijgen over Indo-China. Er zijn vooral in geïsoleerde bergwouden en op eilanden nogal wat ondersoorten aan te treffen, zoals de Atlas ondersoort.

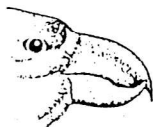
Sterk aangepast aan de taaiste kegels is de Grote Kruisbek die met zijn forse snavel en grote kop zich onderscheidt van de vorige soort. De Grote Kruisbek heeft een voorkeur voor dennen en komt voor in een strook van Noorwegen over Zweden en Finland naar de Oeral. Het is mogelijk dat zijn kleiner verspreidingsgebied iets te maken heeft met een geringere neiging tot zwerven, maar dat is enkel speculatie. Het gebied waar voorkeurboomsoorten groeien is in elk geval groter dan het gebied waar de vogels broeden.

Snavel van de witbandkruisbek, die zaadjes uit de zachte appels van de lariks pikt.

Snavel van een kruisbek die zaadjes pikt.

De machtige snavel van de grote kruisbek, die vooral van sparre- en dennezaden leeft.

Niet alleen de verschillende kruisbekkensoorten zijn aangepast aan hun voedsel, ook de ondersoorten zijn dit. In Schotland bijvoorbeeld zijn de Schotse Grove Dennen de enige coniferensoort die geschikt zijn voor de Schotse Kruisbek. Andere geschikte soorten zoals Sparren waren eeuwen geleden al uitgestorven door klimaatsveranderingen en of menselijke ontbossing. Om die stugge denneappels te splijten heeft de Schotse Kruisbek een zware snavel en een gespierde grote kop gekregen. Hij lijkt dan ook nog het meest op een kruising tussen de Grote en de gewone Kruisbek. Invasiegedrag is van deze ondersoort niet waargenomen. Buiten het noorden van Groot-Brittannië was er eeuwenlang in het gebied geen naaldwoud meer te vinden wat een invasie tot een nutteloze onderneming zou maken. Nu tegenwoordig nieuwe continentale boomsoorten worden aangeplant kunnen wel invasiegasten van het continent blijven rondhangen en zelfs broeden. Misschien zullen de inheemse vogels en de invasiegasten elkaar beconcurreren of vermengen waardoor een interessante ondersoort verdwijnt. Overigens wist men vroeger niet goed of het een ondersoort was van de Grote Kruisbek of van de gewone en volgens sommige kenners gaat het hier om een aparte soort! Vanwege de sterke voedselspecialisatie zouden we kunnen gaan denken dat kruisbekken geen andere dingen eten dan kegelzaden, maar niets is minder waar. De in gevangenschap levende vogels die mijn broer tot in de jaren tachtig hield (gelukkig nu niet meer!) kregen in plaats van dennekegels juist gemengd vogelvoer en zonnebloempitten. Ook "mieren-

eitjes" bleven niet liggen. Ondanks het ongewone voer zagen de Kruisbekken er goed uit en de drie vrouwtjes overheersten de hele kooi. Putters, Vinken en Groenlingen stoven weg als de drie Kruisbekken de voederplaats betraden. Het zou best kunnen dat de vogels hun sterkte ontleenden aan het feit dat ze dicht bij elkaar bleven wat ze ook deden.

Heel typisch was het "kip kip kip" geluid in de vlucht en het papagaaiachtige geklauter tegen het gaas. Met de snavel als derde klauw liepen ze als vliegen tegen het plafond, ondersteboven tegen het boven-gaas. De andere vogels en vooral de Putters imiteerden zozeer dit gedrag dat deze Putters hun snavels versleten op het gaas en de boven- en onderhelft niet meer pasten! Pas toen de Kruisbekken verhuisd waren verdween het gedrag bij de Putters en herstelden de snavels zich. Gelukkig zie ik geen "wildzang" meer in gevangenschap, het is voorbij.

Pas geleden zag ik in het Eckartse Bos wat gedragsimitatie in de vrije natuur. Wat op een groep Boomkruipers leek, bleek een groep Matkoppen, Goudhaantjes met twee Boomkruipers. Matkoppen liepen ondersteboven aan de onderkant van een heupdikke eiketak en Goudhaantjes klauterden net als Boomkruipers tegen een boomstam omhoog. Kennelijk komt dat naapen ook in de natuur voor. Maar ik dwaal af, het ging over Kruisbekken.

KEES HENDRIKS

DETERMINATIE van KRUISBEKKEN

VELDGIDSEN

Tijdens deze, nog steeds voortdurende, enorme kruisbekkeninvasie werden al snel op meerdere plaatsen Grote Kruisbekken en in enkele gevallen zelfs Witbandkruisbekken gezien. Ik schreef dit ook al in een vorig stukje. Nu hebben beide soorten ook de Kempen bereikt, waar ze nog nooit eerder waargenomen zijn. Hierover volgen nog meer stukjes maar in dit artikel gaat het over de determinatie van de twee zeldzamere soorten. Dit omdat met name de Grote Kruisbek onvolledig behandeld wordt in de gangbare veldgidsen en omdat ik denk dat beide soorten op meer plaatsen te vinden moeten zijn dan nu het geval is.

Afhankelijk van de auteur(s) komen er in Europa 3 of 4 soorten kruisbekken voor. A.Knox (in "Pine Crossbills") en de Tirions vogelgids noemen Kruisbek, Schotse Kruisbek, Grote Kruisbek en Witbandkruisbek. In de andere veldgidsen of boeken wordt de Schotse Kruisbek niet genoemd of hoogstens als variëteit van of de Kruisbek of de Grote Kruisbek. Het enige verschilpunt is de snavel, die echter bij alle kruisbekken sterk in grootte en vorm varieert. In enkele veldgidsen wordt dan ook de lokatie als het beste kenmerk genoemd! Omdat deze soort(?) nog nooit in Nederland is waargenomen en het ook zeer onwaarschijnlijk is dat dat ooit zal gebeuren wordt de Schotse Kruisbek hier verder niet genoemd.

VOORKOMEN IN NEDERLAND

Van het overblijvende drietal is de Kruisbek de enige die (regelmatig) in Nederland broedt. In normale jaren gaat het daarbij om zo'n 400 à 700 paren met het zwaartepunt op de Veluwe en in Drente. Na de laatste grote invasie in 1983 kwamen in 1984 echter, verspreid door het hele land

meer dan 5300 paren tot broeden, met de grootst aantallen boven de rivieren.

Tevens is het een vrij schaarse doortrekker en wintergast die in invasiejaren in enorme aantallen voor kan komen. Recente grote invasies waren 1980, 1981, 1986 en vooral 1983 en de huidige, waarvan de aantallen in de honderdduizenden liepen (lopen?).

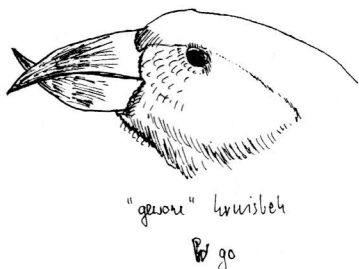
Ook in de Kempen wordt de Kruisbek regelmatig waargenomen en in goede jaren wordt hier ook wel gebroed, waarbij de grotere boscomplexen zoals de Utrecht en het Leenderbos favoriet zijn. Overigens denk ik dat de soort hier als broedvogel regelmatig voorkomt dan de gegevens laten zien. De Kruisbek is nl. erg lastig als broedvogel vast te stellen en vooral: wie bezoekt hier nu al die naaldbossen?

Tot de invasie in winter '82/'83 waren er slechts 9 waarnemingen van de Grote Kruisbek bekend in Nederland. Bij die invasie waren zo'n 230 exemplaren betrokken die alle boven de grote rivieren verbleven. Sindsdien zijn jaarlijks wel enkele waarnemingen bekend geworden, waaronder ook enkele juvenielen op de Veluwe, zodat er mogelijk zelfs enkele broedgevallen hebben plaatsgevonden van deze noordelijke soort. Tot de invasie van '90/'91 waren er nog geen waarnemingen uit ons werkgebied bekend. Het huidige totaal van zo'n 70 exx. mag dan ook behoorlijk genoemd worden.

De zeldzaamste van het drietal is de Witbandkruisbek met tot 1990 nog geen 10 waarnemingen in Nederland en geen in de Kempen. In 1990 zijn tot nu toe 17 exemplaren gezien, waaronder 7 te Hooge Mierde. Gezien de grote aantallen in midden- en zuid-Zweden (mond. med. M. Sjöberg) zullen er nog wel meer volgen als de winter daar echt losbarst.

DETERMINATIE

Ik vergelijk in de rest van dit artikel de Grote Kruisbek en de Witbandkruisbek met de Kruisbek, die ik verder niet beschrijf omdat ik denk dat die wel bekend is en anders in een willekeurige veldgids opgezocht kan worden.

GROTE KRUISBEK

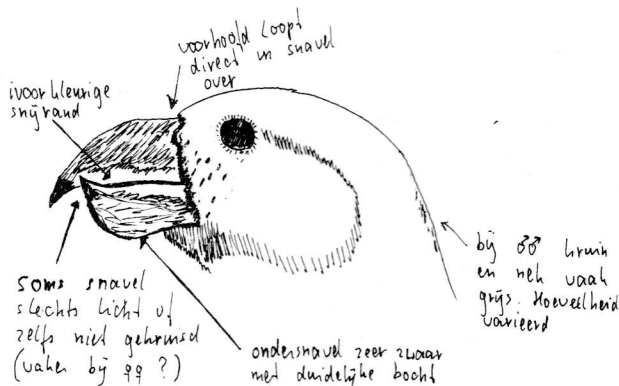
Bouw: duidelijk groter en zwaarder gebouwd dan Kruisbek. De zware snavel (zie verder), zware kop en dikke nek geven de vogel zowel in de zit als in de vlucht een topzwaar uiterlijk. Ook lijken de (oudere) vogels vaak geen voorhoofd te hebben door de hoge snavel waardoor een erg plat kopprofiel ontstaat. Vooral bij vrouwtjes en juvenielen kan de kop geweldd overkomen door de gemiddeld kleinere snavel.

Snavel: het belangrijkste kenmerk! Vormt vrijwel de helft van de kop. Het eenvoudigst is het als de snavel vergeleken kan worden met die van enkele Kruisbekken, maar door de verschillende fourageermethodes komen ze slechts zelden samen voor. Over het algemeen zijn de verschillen echter zo duidelijk dat directe vergelijking niet per se nodig is. Vergeleken met de Kruisbek is de snavel duidelijk zwaarder en hoger en relatief korter; meer als van een papegaai, de Engelse naam luidt niet voor niets "parrot (papegaai) cross-bill". De bovensnavel is duidelijk maar geleidelijk naar beneden gebogen. De rug van de ondersnavel (gonyx) buigt na de aanzet eerst naar beneden alvorens weer naar boven te buigen, zodat er een karakteristieke welving in de ondersnavel ontstaat

die bij de Kruisbek ontbreekt. Hierdoor wordt de zware indruk nog eens versterkt. Vergeleken met de Kruisbek zijn de snavelpunten niet zo duidelijk tot niet gekruist, daardoor lijkt de snavel stomp. In de meeste gevallen is de punt van de bovensnavel het duidelijkst te zien, de punt van de ondersnavel heb ik tot nu toe in nog maar 2 gevallen gezien. In het algemeen hebben de mannetjes de grootste snavels maar zelfs vrouwtjes en oudere juvenielen hebben een zichtbaar grotere snavel dan mannetjes Kruisbek. Bij het ouder worden blijft de snavel doorgroeien. Overigens behoorde de grootste snavel die ik tot nu toe heb gezien toe aan een vrouwtje.

Een ander goed snavelkenmerk is de aanwezigheid van duidelijke, vaak ivoorkleurige snijranden aan zowel boven- als ondersnavel. Dit is vooral goed te zien met behulp van een telescoop, maar bij goed licht ook met een sterk vergrotende (10 x of meer) kijker.

Verenkleed: geen verschillen kunnen vinden in het veld of in de beschikbare literatuur. Volgens sommige gidsen zijn de vogels valer gekleurd dan de Kruisbek maar daar ben ik het niet mee eens. Sommige mannetjes zijn veel intenser rood met vooral een helder rode stuit. Ik heb wel de

Grote kruisbek

Pw go

indruk dat in zonlicht Grote Kruisbekken echt rood en Kruisbekken meer oranjerood zijn, maar dit is gebaseerd op nog te weinig waarnemingen en ook in kleur zijn kruisbekken variabel. De mannetjes zijn vaak grijs op achterkruin en nek.

Geluid: vluchtroep duidelijk anders dan die van Kruisbek, maar het kost veel oefening om ermee bekend te raken. Veel eenvoudiger is het "tjop" of "jop" roepje dat niet te verwarren is met wat dan ook. Andere roepjes op 14 december 1990 opgetekend te Netersel: alarm: tjuk tjuk, overige roepjes: kiii, kiep, kluu, kli, tjoep. Zang: duidelijk anders dan Kruisbek, beetje appelvinkachtig gebrabbel met scherpe uithalen, is al regelmatig te horen. Te vinden op de diverse bandjes.

Gedrag: zeer tam! Makkelijk te benaderen in hun favoriete bomen, alleen bij hun drinkplaatsen duidelijk schuw. Heeft een sterke voorkeur voor dennen (hier vooral Grove en Corsicaanse). Hij wordt slechts zelden in andere boomsoorten gezien, in tegenstelling tot de Kruisbek die regelmatig in lariks en sparren foerageert. Ik zag ze tot nu toe enkele malen in berk aan knoppen vretend en kegels openend en één keer in lariks. Ook de foerageermethode is anders. De Kruisbek gaat bij of op een kegel zitten en peurt hem zo leeg. De Grote Kruisbek vliegt naar een den, plukt een kegel en eet hem ter plaatse leeg of vliegt ermee naar een andere boom om de kegel daar leeg te eten. Favoriete bomen staan vaak in open ruimtes en de bodem eronder is dan bezaaid met gemolesteerde kegels. De vogels op de Neterselse Heide werden meerdere keren opgespoord door het gekraak bij het plukken en eten en door de vallende kegels. Verder lijken de vogels een voorkeur te hebben voor de bomen aan de rand van heide, paden, kaalkappen enz. en er moet ook een drinkplaats in de omgeving zijn, die dan druk bezocht wordt. Ze zijn erg plaatstrouw.

WITBANDKRUISBEK

Gezien de tekeningen in de veldgidsen lijkt dit misschien overbodig maar er komen ook Kruisbekken en, zeer zeldzaam, ook Grote Kruisbekken voor met witte vleugelstrepen en dito schouderveerpunten (tertiaaltips). Bij de Kruisbek worden aantallen genoemd van 1 op 1000 maar gezien de waarnemingen in 1990 op vooral de Moerbleek en de Hapertse Heide ligt dit misschien dichter bij de 1 op 300. Van de Grote Kruisbek zijn mij geen waarnemingen van dergelijke vogels bekend.

Bouw: komt wat kleiner over dan een Kruisbek door de slankere bouw, maar er is een grote overlap. Heeft een kleinere, plattere kop en een langere staart. Ook de vleugels zouden langer moeten zijn maar dat is me niet zo opgevallen in het veld.

Snavel: kan wat slanker zijn.

Verenkleed: heeft twee brede witte vleugelbanden en aan iedere vleugel drie witte tertiaaltips. Zoals eerder vermeld kan de Kruisbek deze kenmerken ook vertonen. Het is daarom van belang om goed op kleur en vorm van de vleugelbanden te letten. De vleugelstrepen (beter -banden) moeten helder wit zijn, en 5-12 mm breed met een duidelijke versmalling naar de vleugelrand toe. Bij de Kruisbek zijn ze wit tot roze-wit, en maximaal 3 mm breed (of beter smal) zonder versmalling naar de vleugelrand. Het gaat hier om rijtjes witte veerranden. Dit kan zo duidelijk zijn dat dergelijke vogels in de vorige eeuw zelfs als aparte soort beschreven zijn!

De tertiaaltips variëren van duidelijke witte punten tot zeer smalle witte V-tjes die alleen van zeer dichtbij of met een telescoop te zien zijn (zoals bij een van de drie mannetjes op de Moerbleek). De rest van de vleugel is zwartbruin tot zwart. De lichaamsveren zijn vaak meer rozerood dan die van de Kruisbek. Het enige probleem lijkt mij een juveniel met zware slijtage, maar door alle kenmerken een voor

een na te gaan moet ook hier uit te komen zijn.

Geluid: een erg hoog "jip jip" en een barsijsachtig "jif jif"

OPROEP

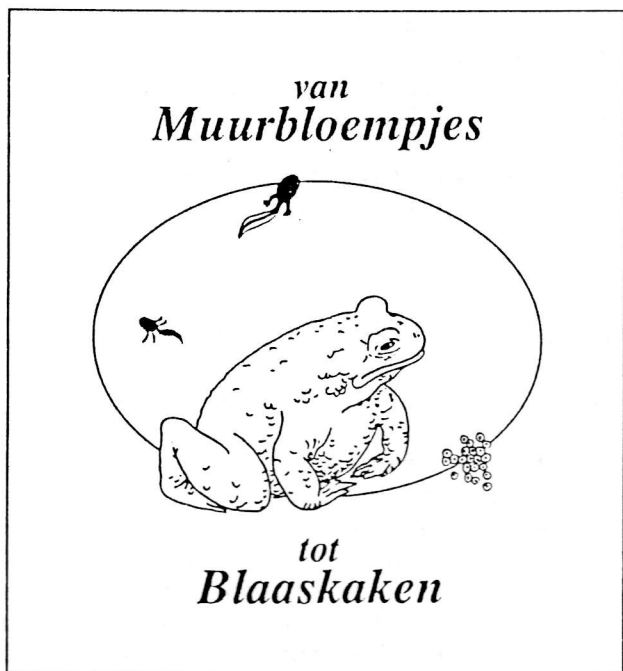
Mogelijk zijn er nog meer verschillpunten aan te geven, maar ik meen dat dit artikel voldoende aanknopingspunten biedt voor een verantwoorde determinatie van deze toch zeldzame soorten. Ik denk dat Lex en ik niet de enigen zijn die maffe

kruisbekken kunnen determineren. Daarom wacht ik met spanning op al jullie waarnemingen vanaf mei 1990 van Kruisbek, Grote Kruisbek en Witbandkruisbek voor een volgend stukje voor de Blauwe Klauwier. Vermeld a.u.b. bij iedere waarneming zoveel mogelijk details als boomsoort, aanwezigheid drinkplaats, gedrag, geluid etc. Dit alleen bij de twee zeldzamere soorten, om mezelf en jullie een hoop werk te besparen. Succes.

PIERRE VAN DE WIELEN

Brabantse
Milieufederatie
Spoorlaan 434b
Postbus 591
5000 AN Tilburg
013-356225

Ondergetekende:
Naam + voorletter(s)

Adres

Postcode + Woonplaats

Telefoon

geeft een abonnement voor 1 jaar aan:
naam + voorletter(s) wordt abonnee neemt een proefnummer

adres

postcode + woonplaats

telefoon

Naam groep

Handtekening

BON BRABANT NATUURLIJK!

Mededeling van de Brabantse Milieufederatie voor alle leden

De Brabantse Milieufederatie (BMF) zet zich in voor het milieu, de natuur en het landschap in de provincie Noord-Brabant. Daarnaast begeleidt en ondersteunt de BMF alle bij haar aangesloten natuur- en milieugroepen. Jullie groep is één van de 134 bij de BMF aangesloten groepen. Wij onderhouden contact met onze groepen middels de groepenbrief en ons eigen tijdschrift Brabant Natuurlijk! Dit contact met de groepen, maar ook het contact met de groepsleden is heel belangrijk, zowel voor jullie als voor ons van de BMF.

Brabant Natuurlijk!

Helaas kennen vele groepsleden de BMF en haar tijdschrift Brabant Natuurlijk! nog niet. BN! is een interessant en informatief tijdschrift voor iedereen die milieu, natuur en landschap in Brabant een warm hart toedraagt.

Actuele ontwikkelingen op het gebied van milieu, natuur en landschap in onze eigen provincie staan in BN! vermeld. Bijvoorbeeld artikelen over het beheer van natuurgebieden, de problemen bij landinrichtingsprojecten, natuurontwikkelingen in beekdalen en over bedreiging van ons drinkwater ten gevolge van bestrijdingsmiddelen en mest. Ook wordt het natuur- en milieubeleid van onze provincie onder de loep genomen.

Abonnement

Een abonnement op BN! zorgt ervoor dat ieder groepslid meer achtergrondinformatie heeft en zodoende goed weet wat er gaande is op het gebied van milieu, natuur en landschap in onze omgeving. Elk groepslid kan abonnee worden. Voor slechts f 25,- per jaar ontvangt U 4 maal een BN!

Van Muurbloempjes tot Blaaskaken

Momenteel heeft de BMF een actie: iedere nieuwe abonnee krijgt het boekje 'Van Muurbloempjes tot Blaaskaken' cadeau.

In dit leuke boekje staan natuurverhalen met een milieutintje, die eerder zijn gepubliceerd in BN! De verhalen zijn geschreven door Rob Vereijken.

Misschien is het een leuk idee om in december Uzelf of iemand anders Brabant Natuurlijk! cadeau te doen. U hoeft alleen maar de bon in te vullen en op te sturen naar: Brabantse Milieufederatie, Postbus 591, 5000 AN Tilburg (tel. 013 - 356225). U ontvangt BN! samen met het boekje 'Van Muurbloempjes tot Blaaskaken' zo spoedig mogelijk.

Met vriendelijke groeten,
Johan Pastoor

Salomonszegel

EEN DAG NAAR DE NETERSELSE HEIDE

Zaterdag 15 december om 9.00 uur fietsten Kees Hendriks en ik aan met als bestemming de Neterselse Heide. Omdat ik er nog nooit was geweest, en omdat we er toch nog wel wat aardigs hebben gezien, leek het me leuk het op papier te zetten.

Het was die ochtend niet eens zo koud, wel zwaarbewolkt maar droog. De zon hebben we die dag maar heel even gezien. Op weg naar de hei signaleerden we wat Torenvalken en een stel Roeken. Ergens in een boom zat een groep Vinken, Groenlingen, Geelgorzen en Ringmussen. Ook nog een zwerm Sijzen en de noordelijke ondersoort van de Staartmees.

Op de hei aangekomen was het geluk met ons. Op zo'n 15 meter afstand zat er in het aangrenzende bos een groep van 19 Grote Kruisbekken. Dat zou voor mij dus weer tracteren worden. Een aantal ervan was nog vrij jong, te zien aan het verenkleed en de snavel. Maar er zaten toch wel een paar prachtig gekleurde exemplaren bij met een forse snavel. Gelukkig hadden we de telescoop

meegenomen en zodoende konden we ze echt heel goed zien. Helaas waren die klerejagers weer bezig en echt lang bleven ze dus niet zitten.

We besloten de hei weer op te gaan om daar eens rond te kijken. We kwamen langs het Goorven, waar een paar honderd Wilde Eenden, een stel Kuifeendjes en een paar Wintertalingen zaten. Nadat we in café "De Bockenreijder" op temperatuur waren gekomen, fietsten we terug naar de plek van die kruisbekken. Niet ver daar vandaan zaten er in een boom 4 mannetjes Grote Kruisbekken waarvan 2 zingend. Een tijdje later vloog er ook nog een Houtsnip over, opgejaagd door die jagers.

We besloten naar huis te gaan via de Landschotse Heide. Daar zagen we nog een Haas en verder een groep Sijzen, Goudhaantjes en Kuifmezen. Op het Groot Meer zat verder niks en om 17.00 uur was ik thuis. Ik kon terugzien op een geslaagde dag, en ik ga er zeker vaker terug.

YVES MARTENS

VOGELEN IN CHINA

EXOTISCHE EN GEWONE VOGELS

Na bijna twee jaar in China doorgebracht te hebben, begin ik een beetje overzicht te krijgen van het vogelleven hier. Tijd dus om eens wat vergaarde kennis te bundelen. Het lijkt me niet zo zinnig om uitgebreide lijsten en beschrijvingen te geven van exotische vogels met exotische Engelse (of Chinese) namen.

Wat me voor een Nederlandse vogelaar wel interessant lijkt, is een verhaal over bekende vogels in den vreemde, over overeenkomsten en verschillen. China en Nederland liggen op hetzelfde continent en het is logisch dat de vogelwerelden meer op elkaar lijken dan die van Nederland en Amerika. Maar toch verbaas ik me er nog steeds over hoeveel "gewone" vogels er hier rondvliegen. Zo zag ik gisteren een exotisch gekleurde Red-billed Leiothrix een tak delen met een vertrouwd kwetterende Ringmus, bepaald een aparte combinatie. Ook zijn er Chinese soorten die qua uiterlijk heel veel lijken op een Nederlandse verwant, bijvoorbeeld Daurian Redstart en Gekraagde Roodstaart, of Black-headed Greenfinch en Groenling.

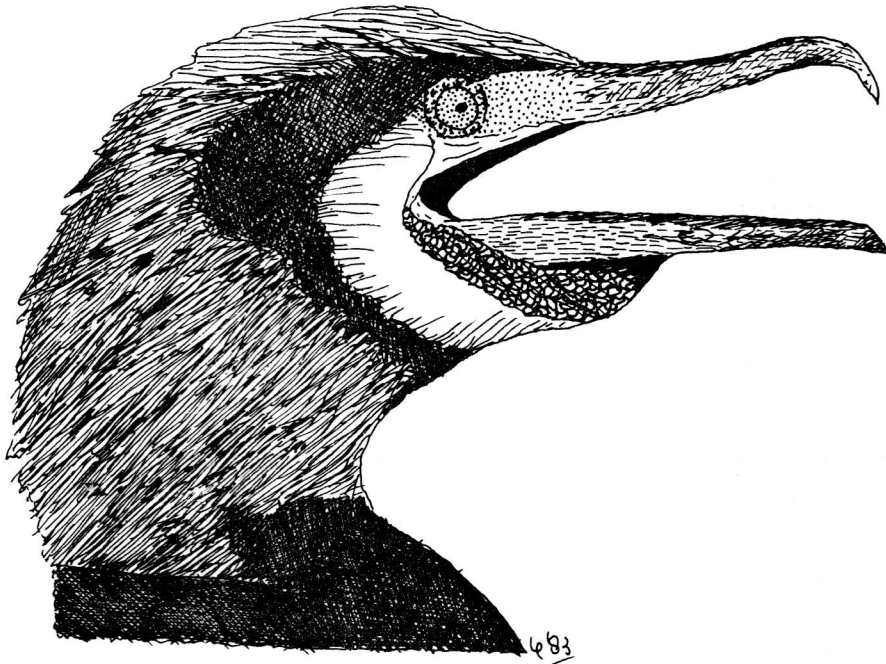
VERREKIJKERGROOTNEUS

Mogen de vogels dan vaak vertrouwd zijn, het vogelen zelf vind ik nog altijd anders dan in Nederland. Ten eerste is het vaak eindeloos puzzelen om een soort op naam te brengen, want er is nog geen veldgids met afbeeldingen van alle Chinese vogels. Toch is er wel een

vrij goede gids, toepasselijk getiteld "The Birds of China" (auteur: Rodolphe Meyer de Schauensee, uitg.: Smithsonian Inst. Press, Washington, 1984; is te bestellen bij Natuur en Boek in Den Haag, tel 070-505648). Het heeft goede afbeeldingen van bijna de helft van alle in China voorkomende soorten. (Veel van de ook in Nederland voorkomende soorten hebben geen plaatje in dit boek, dus de "Peterson's Vogelgids" moet ook in de rugzak.) Alle van China bekende soorten zijn er gedetailleerd in beschreven, inclusief biotoop en verspreidingsgebied. Beschrijvingen van geluiden zijn er amper in te vinden helaas, en ook vliegbeelden, silhouetten e.d. ontbreken.

Ten tweede is vogelen anders vanwege de ruim één miljard Chinezen die het land rijk is. Het valt niet altijd mee om een rustig plekje te vinden en daar je kijker tevoorschijn te halen. Vaak komen er van alle kanten mensen toegestroomd die de buitenlander honderd keer interessanter vinden dan de vogel die ik had willen bekijken. Als grootneuzige westerling ben je rond Beibei nog altijd een bijzondere soort (soms zelfs een nieuwe soort!), en een Verrekijkergrootneus is natuurlijk de waarneming van de maand. Als je dan uitlegt dat je naar vogels kijkt, wordt dat niet helemaal begrepen, want waar is dan mijn geweer? Beter één vogel in de pan dan tien in de kijker, zo redeneert men hier immers.

VOGELLIEFHEBBERS

Ik zal nooit vergeten dat ik, toen ik net als groentje in China arriveerde, door een medebiooloog werd opgehaald in Peking. We raakten in gesprek en op een gegeven moment vroeg hij me naar mijn hobby's. Toen ik hem vertelde dat ik van vogels hield reageerde hij enthousiast: "Ik hou ook van vogel, vooral kip en gerookte eend."

Vogels hoe mooi ook, zijn in de eerste plaats lekker of nuttig, wat op zich niet vreemd is in een land waar iedere zoveel jaar een ernstige hongersnood heerst. Zo wordt de Aalscholver (onze "eigen" soort) in sommige streken gebruikt als hulpje bij het vissen. Ik heb dat eens gezien op een nacht in zuidelijk China, nabij Guilin. Vanuit een piepklein bootje staken een stuk of vier touwen het water in en aan het uiteinde van ieder touw zat een Aalscholver. De vogels zaten vastgebonden door middel van een strakke strop om de nek, zodat ze de gevangen vissen niet konden doorslikken. De visser scheen met een schijnwerper in het water en de hongerige

Aalscholwers visten zich een ongeluk. Af en toe haalde de visser de vogels binnen en leegde de kroppen. Uit deze houding ten opzichte van vogels is het begrijpelijk dat amateurvogelaars erg schaars zijn in China. Er zijn wel vogelliefhebbers, maar het gaat dan om kooivogels. Deze zijn met name populair onder oude mannetjes in blauwe maojasjes en met een lange pijp in de mond. De meest geliefde kooivogel is de Huamei (spreek uit "Chwamee"), een bruine lachlijster die zijn Chinese naam dankt aan de lange witte wenkbrauwstreep. Hij zingt prachtig. Met mooi weer gaan allerlei oude blauwe mannetjes met een kooitje naar het plaatselijke park om hun Huamei "uit te laten". Ze hangen hun kooitje plus vogel aan een tak en luisteren, al pijprokend en kaartend op een stenen bankje, naar het gezang van hun Huamei. Op een zonnige dag zitten soms tientallen Huameis in zo'n parkje tegen elkaar in te zingen. Verder hebben vogels symbolische waarde. Zo zie je in mijn woonplaats Beibei vaak een prachtige blauw-wit-zwarte ekstersoort (Red-billed

Magpie), die in het Chinees "geluksvogel" heet als je het letterlijk vertaalt. Als die bij je aan komt vliegen dan gaan er mooie dingen gebeuren. Ook kraanvogels brengen geluk. Deze vogels staan, net als de schildpad, symbool voor een lang leven. Je komt ze dan ook vaak tegen op traditionele schilderijen.

HET RODE BEKKEN

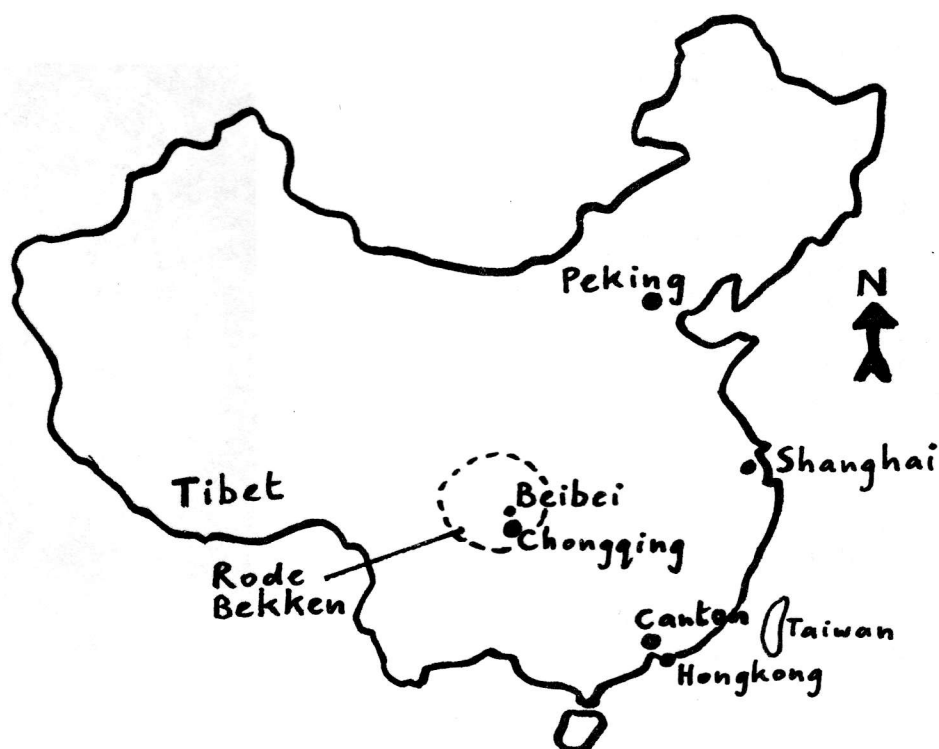
De vogels die ik vanaf nu zal noemen, heb ik "thuis" waargenomen, dat wil zeggen in de omgeving van de universiteit waar ik werk. Deze ligt bij het stadje Beibei (spreek uit "Beebee"), 50 km ten noorden van de miljoenenstad Chongqing ("Tsjong-tsjiang"), in de provincie Sichuan ("Setsjwan"), zie kaartje.

Beibei heeft een subtropisch klimaat, wat je kunt zien aan de bananplanten en aan het feit dat de meeste loofbomen altijd groen zijn. De winters zijn zacht met miezerregen en veel mist, de zomers bloedheet met zware moessonregens. Sichuan heeft veel hoge en ruige berggebieden tot 5000 m hoog (met één piek zelfs 7556 m hoog), maar Beibei zelf ligt in het Rode Bekken. Dit is een laaggelegen, heuvelachtig

gebied, zo'n beetje als Zuid-Limburg maar dan met hier en daar steile bergen tot ongeveer 1000 m hoog.

Het Rode Bekken dankt zijn naam aan de bodem, want deze is gevormd uit een dik pak zware rode klei. Deze kleibodems zijn bijzonder vruchtbaar. Vandaar dat vrijwel alle grond hier in cultuur is gebracht, in sommige streken al zeker tweeduizend jaar geleden. De heuvels zijn bijna helemaal verdeeld in terrassen, omgeven door kleien dijkjes, zoals je ook op Java hebt. Er wordt veel rijst verbouwd, maar ook ontelbare andere produkten, zoals tarwe, sinaasappels, thee, allerlei boon- en koolsoorten en zoete aardappels. Dit alles groeit en groeit, zonder zich veel aan te trekken van zomer of winter.

Bos vind je vooral op de wat hogere bergjes, want daar heb je zandige bodems die minder aantrekkelijk zijn voor landbouw. Van nature groeit daar het altijdgroene loofbos. Het is beslist minder weelderig dan het tropisch regenwoud, maar doet er toch een beetje aan denken. Op veel plaatsen is dit bos vervangen door produktiebos. Met name dennenbossen en bamboebossen bestrijken grote oppervlaktes.

CAMPUSVOGELS

Op de campus in Beibei is het subtropische groen rijkelijk aanwezig en daarom is er op vogelgebied genoeg te zien. Naast diverse typisch Chinese soorten (o.a. lachlijsters, buulbuuls, papegaaishaveltjes) kom je veel bekends tegen. Ik noemde al de Ringmus. Het leuke is dat deze zich hier heel anders gedraagt dan in Nederland. Wij zijn van Ringmussen gewend dat ze schuwer zijn dan Huismussen en weinig in dichte bebouwing voorkomen. De Huismus komt echter bijna nergens in China voor en de Ringmus is qua gedrag en biotoop een schijnbaar volmaakte vervanger. Ze zijn dan ook erg talrijk. Voor de Merel geldt precies het omgekeerde verhaal. Hoewel ze vrij algemeen zijn hier, krijg je er maar zelden eentje goed te zien, want ze zijn heel erg schuw. Heel anders dan de makke stadsmereels in Eindhoven. Zonder te willen discrimineren moet ik verder vermelden dat de Merels in Beibei vals zingen en roepen. De campus is al niet stil met de paradeermuziek die overal uit de openbare speakers schalt; als er dan ook nog een Merel begint te kwelen dan is je zwoele zomeravond wel goed verpest.

Ook de Koolmees is niet je van het, maar dan vooral vanwege zijn wat fletsere verenkleed, met slechts een vage gele tint. Dat de Witte Kwikstaart hier erg zwart is (ongeveer als een Rouwkwikstaart), is niet zo vreemd, want die vertoont zelfs binnen Europa het hele scala van zwart, grijs en wit. Maar op andere campusvogels valt niets af te dingen. Torenavalk, Boomvalk, Sperwer, Koekoek, Grote Gele Kwikstaart, IJsvogel, Boerenzwaluw, Ekster, Zwarte Kraai: net of je in de Brabantse Kempen loopt.

PLATTELANDSVOGELS

Velen vóór mij is het al opgevallen dat het Chinese platteland nogal vogelarm is. Dit kan verschillende oorzaken hebben. Ten eerste is jagen populair. Ik heb nog nooit vangnet-

ten gezien (hoewel die ongetwijfeld wel gebruikt worden om kooivogeltjes te bemachtigen), maar buksen lopen er vrij veel rond, compleet met schutter. Tijdens de Culturele Revolutie (ca. 1966 tot 1976), in de hete Mao-jaren, was er een felle campagne tegen alle zaadetertjes, welke verantwoordelijk geacht werden voor de te lage graanoogsten. Er was toen een massale klopjacht op iedere mus of gors die haar kop boven het graan uitstak en het schijnt dat zaadeters toen binnen enkele jaren nagenoeg uitgeroeid waren. Misschien dat ze deze klap nog steeds niet helemaal teboven zijn.

Zelf denk ik dat de schaarste aan vogels in de agrarische gebieden nog meer te maken heeft met het feit dat bij wijze van spreken iedere vierkante meter gecultiveerd wordt. Er zijn dus weinig rustige plekjes om voedsel te zoeken en rustige broedgelegenheid is al helemaal schaars. In de Kempen heb je in uitgestrekte landbouwgebieden altijd nog wel een rustig bosje of zo. Maar dergelijke bosjes worden hier helemaal binnenste buiten gekeerd door lokale bewoners die strooisel rapen en takken van bomen afhakken, beide voor brandstof.

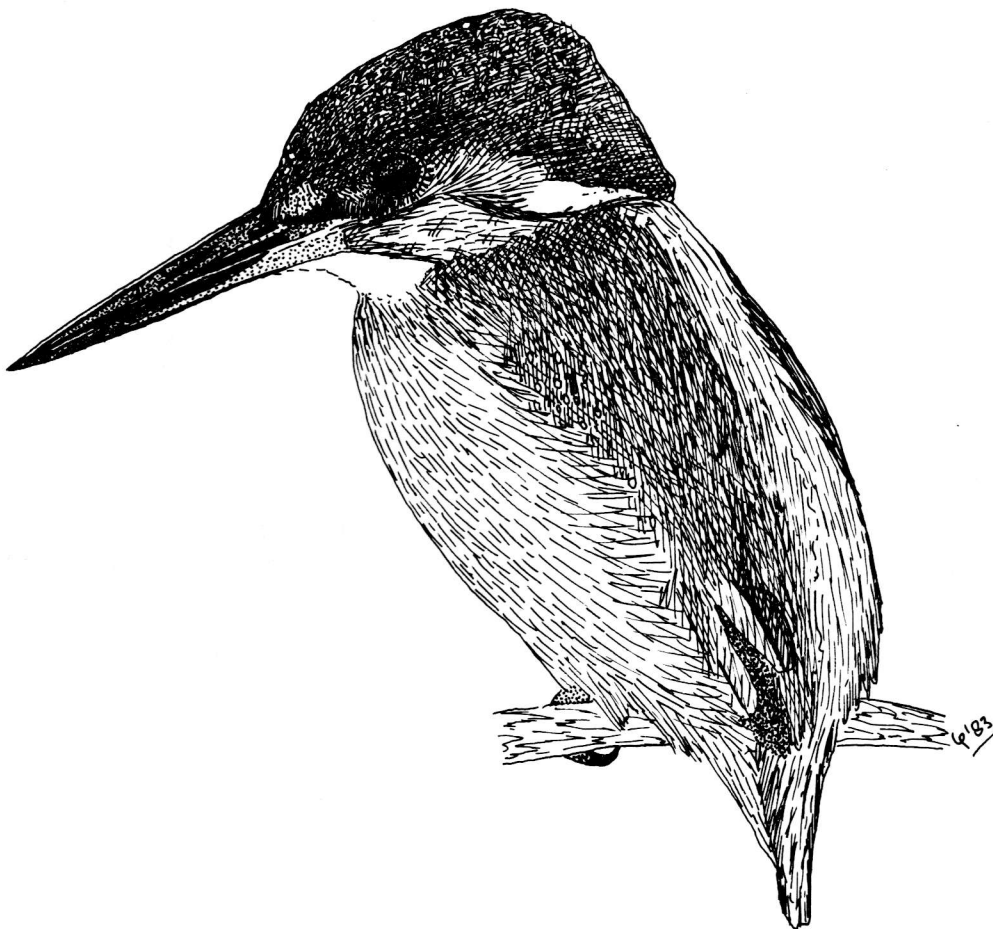

Toch is het beslist niet uitgestorven op het platteland. De IJsvogel is erg algemeen, want overal zijn wel visvijvertjes te vinden voor commerciële viskweek. De rijstvelden worden na de tweede oogst onder water gezet. Dikwijls wordt hierin dan de jonge vis uitgezet, (aangegeven door middel van een stok in het water met een strooien of kartonnen vis erop), die zich hier groter kan vreten gedurende de winter. Deze plekjes zijn natuurlijk favoriet bij de IJsvogels. Ook de Kleine Zilverreiger is een redelijk gewone vogel in de rijstvelden. Dit geldt ook voor de Wilde Eend, maar daarbij moet het wilde tussen aanhalingstekens, want het zijn meestal gekortwielde exemplaren met een bijna zeker lot als Gerookte Eend. Verder zie je vooral de wat kleinere vogelsoorten.

BOS EN BEKEN

De Jinyun Mountain (ca. 900 m hoog), vlakbij Beibei gelegen, is een van

de eilandjes van bos in dit uitgestrekte agrarische gebied. Delen ervan zijn natuurreservaat. Dat merk je, want het is er bijzonder vogelrijk. Het percentage typisch Chinese soorten lijkt hier hoger dan elders, maar toch heb ik ook hier diverse bekende namen kunnen noteren. Naast diverse eerder genoemde zijn dat bijvoorbeeld: Havik, Wespendif, Buizerd, Zwarte Wouw, Hop, Kruisbek, Keep en Vlaamse Gaai. Roofvogels die het in de meeste gebieden moeilijk hebben, zie je hier relatief veel. Weer andere vogels zie je in de buurt van stroompjes en rivieren, zoals de Jialing Rivier die langs Beibei stroomt. De overeenkomst met de Brabantse beken kan niemand ontgaan: Blauwe Reiger, Wilde Eend, Wintertaling, Oeverloper, Witgatje, IJsvogel, Grote Gele Kwikstaart, Witte Kwikstaart, Oeverzwaluw en Waterpieper zijn allemaal regelmatige verschijningen aan stromend water rond Beibei.

SOORTENLIJST

Dit was slechts een greep uit de "bekende" vogels die je in China kunt tegenkomen en ik heb me beperkt tot degene die ik vaak zie. Voor de volledigheid van het verhaal volgt nu een lijst van "bekende Nederlandse" soorten, die ik gedurende twee jaar in China heb waargenomen. Als

met een geweldige variatie aan biotopen, waarvan vele nog natuurlijk en zeer vogelrijk. Hiervan heb ik nog niet meer dan een fractie gezien en dat geldt zeker ook voor de "bekende vogelsoorten". De lijst hierboven is dus meer dan onvolledig. Maar het mag na dit verhaal wel duidelijk zijn dat wie gehecht is

	RB	CH		RB	CH
Dodaars		x	Oeverloper	x	x
Aalscholver	x	x	Witgatje	x	x
Kwak		x	Kokmeeuw		x
Koereiger	x	x	Koekoek	x	
Kleine Zilverreiger	x	x	IJsvogel	x	x
Grote Zilverreiger	x		Hop	x	x
Blauwe Reiger	x	x	Grote Bonte Specht		x
Wilde Eend	x	x	Oeverzwaluw	x	
Wintertaling	x		Boerenzwaluw	x	x
Krakeend		x	Gele Kwikstaart . . .		x
Smient		x	Grote Gele Kwikstaart	x	x
Kuifeend	x		Witte Kwikstaart . . .	x	x
Grote Zaagbek	x		Waterpieper	x	
Wespendief	x	x	Waterspreeuw	x	
Zwarte Wouw	x	x	Winterkoninkje	x	
Bruine Kiekendief	x		Zwarte Roodstaart	x	
Blauwe Kiekendief		x	Roodborsttapuit . . .	x	x
Havik	x	x	Merel	x	x
Sperwer	x		Waaijerstaartrietzanger	x	
Buizerd	x	x	Bladkoninkje	x	
Torenvalk	x	x	Zwarte Mees		x
Smelleken	x		Koolmees	x	x
Boomvalk	x	x	Boomklever	x	
Slechtvalk	x	x	Rietgors		x
Fazant		x	Keep	x	
Meerkoet	x		Sijsje	x	
Houtsnip	x		Kruisbek	x	
Kleine Plevier		x	Ringmus	x	x
Tureluur	x		Vlaamse Gaai	x	
Groenpootruiter . . .		x	Ekster	x	x
Bosruiter	x		Zwarte Kraai	x	x

de kolom RB is aangekruist betekent dat waargenomen in het Rode Bekken, inclusief de omgeving van Beibei. Als de kolom CH aangekruist is betekent dat waargenomen in andere delen van China.

Zelf woon ik in een dichtbevolkt stukje China, met een gemiddeld genomen niet zo grote vogelrijkdom. Maar China is een immens groot land

aan de Nederlandse vogelwereld, zich best kan thuisvoelen in het verre China!

HANS CORNELISSEN

CAP GRIS NEZ WEEKEND 1990

Cap Gris Nez weekendje 1990 ??
Maar er was toch helemaal geen weekend daar dit jaar. Klopt. Maar dat heeft Bram, Chris en mij er niet van weerhouden om alsnog naar de Kaap af te reizen in het gezelschap van nog zo'n 45 jeugdbonders vanuit het hele land. Ondanks (of juist dankzij?) dat gezelschap was het toch weer een zeer geslaagd weekend met maar weinig maar wel leuke vogels, zeer leuke plantjes, een volle broodtrommel met fossielen en vooral veel wind.

Bij aankomst al meteen een stevig windje zodat het weer dikke pret was bij het opzetten van de (vreemde) tent maar gelukkig was het droog en een tegen de wind in fladderende en roepende Steenuil leidde de aandacht wat af na twee mislukte pogingen om van de tent een koepeltje te maken. De eerste twee tenten sneuvelden. Na de gebruikelijke korte nachtrust om 9.30 op de Kaap afgezet door de bus. De vroege ploeg (Chris en co.) hadden al wat leuke dingen zoals 2 Slechtvalken en een Grote Pieper gezien, maar de zeevogels lieten het nog afweten ondanks de mijns inziens perfecte omstandigheden: harde wind uit het zuidwesten, droog, helder en al bijna een week geen trek mogelijk dus waarom zou alles nu niet losbarsten? Maar helaas beslissen alleen de zeevogels zelf of ze doorkomen of niet en zo kwam het dat we al na 2 uur tellen afdropen. Enkele leuke dingen waren: 1 Slechtvalk, 3 Kleine Jagers,

350 Jan van Genten ter plaatse vissend, 2 Grauwe Pijlstormvogels, 1 Noordse Pijlstormvogel, 1 grotere pijlstormvogel (Kuhls ?)

Na het bijna verplichte bezoekje aan de zeemeermin werden we naar Cap Blanc Nez gebracht waar Alma en ik op curieuze wijze de rest kwijtraakten en toen dus alleen moesten genieten van de tot grote hoogten opgezweepte zee. Schitterend. Toen we daar een beetje op uitgekeken waren zijn we wat rond gaan kruipen op zoek naar de herfstbloeiërs onder de kalkflora. Dit bracht al snel resultaat toen ik eerst de Duitse en later ook nog de Slanke Duingentiaan vond tussen beauties als Aarddistel en Bijenophrys. Helaas kon het Donderkruid niet teruggevonden worden maar bloeiend zonneroosje is ook erg fraai. Toen Alma dit na een tijdje zat werd zijn we tegen de wind in worstelend maar het strand afgedaald om daar wat vogels te zoeken. Al snel bleek echter dat de zee opeens enkele zeer rijke fossielenschatkamers bloot gelegd had. In nog geen uur tijd verzamelden we een volle broodtrommel en dan lieten we de beschadigde of lelijke fossielen nog liggen! Misschien onnodig te schrijven dat deze plek de volgende dag grondig geplunderd is door anderen van onze groep waarbij nog enkele leuke vondsten gedaan zijn. Behalve deze fossielen waren er natuurlijk nog een hoop andere aardige dingen te zien

op het strand: hele velden aangespoeld zeewier met daarop fouragerende Sneeuw- en IJsgorzen, een van de duinen gestorte bunker, een Geelpootmeeuw en in de duinen nog een zingende Zwartkop. Het enige minpuntje was het stuivende zand dat ieder gaatje en kier-tje vulde en even later versterkt met het enige regenbuitje van het weekend ons hardlopend naar de vettent in Wissant joeg.

Uiteindelijk vonden we daar twee anderen terug, wat gevierd moest worden, wat echter niet zo gewaardeerd werd door de dame achter de bar. Eerst bestelt André friet en krijgt die ook, dan bestel ik wat friet en krijg die niet. Ik eens vriendelijk vragen waarom niet. Nou daarom niet en nou bestellen of oprotten. Ik bestel nog een friet en het vrouwtje loopt langzaam rood aan en geeft nog geen friet. Dan proberen Alma en Dicky het nog eens met als enig resultaat dat het vrouwtje nog roder wordt. Toch maar gaan zitten en wat paté genomen waarna dochterlief komt uitleggen dat de friet op is en dat mama dat niet wilde toeven. Leuke vettent.

Dan toch maar op kamp de enigszins aangebrande macaroni gegeten en 's avonds te voet naar Audresselles waar ze waarschijnlijk nog steeds de beat van Technotronic voelen als die inmiddels niet uit de jukebox gegoid is. Die nacht vele glazen en maar een tent gesneuveld. De volgende ochtend ondanks alle goede voornemens toch pas om 9 uur opstaan en gaan opruimen zodat we even later als eersten naar de Kaap aanliepen. Vanwege de sterke zangvogeltrek schoten we maar langzaam op. De voor-naamste opstoppingen werden

veroorzaakt door een Grauwe Gors, enkele Paapjes, een Ortolaan, diverse IJsgorzen en bosjes Vinken. Door al dat moois kon het gebeuren dat de bus vlak voor het dorpje twee zielige lifters kon oppikken om ons de laatste anderhalf uur lopen te besparen. Op de Kaap bleek het ontzettend helder waardoor we Engeland weer als mikpunt voor onze telescopen en kijkers konden misbruiken. Ook stond er nog een stevige wind zodat onze vingers al begonnen te jeuken. Een snelle ronde langs de aanwezige Wielewalers leverde echter niets op Er was weinig tot geen trek en zo'n half uurtje later vertrokken de drie busladingen Belgen naar Zeebrugge en omstreken om dan maar de 6 Zwarte Ibissen aldaar te bezoeken. De stakkers, vrijwel meteen daarna barstte de trek los. (Mocht je dit verslagje ook lezen, pech Jef.)

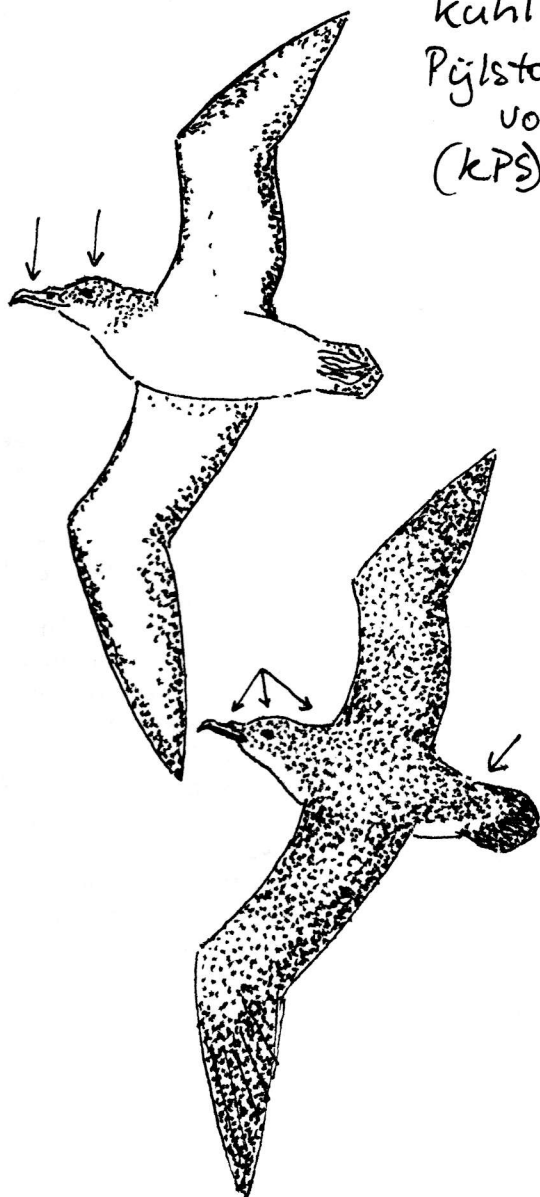
Het volgende rijtje is het resultaat van slechts 2 uur tellen, de bus vertrok helaas al om 1 uur zodat we veel te vroeg moesten stoppen.

Parelduiker	2
Grauwe Pijlstormvogel	1
Kuhls Pijlstormvogel	1
Noordse Pijlstormvogel	5
Jan van Gent	> 200
Rotgans	81
Alk/Zeekoet	138
Kleine Jager	21
Middelste Jager	8
Grote Jager	4
Kleinste Jager	1
Vorkstaartmeeuw	2
Zwartkopmeeuw	1

En natuurlijk nog veel meer "gewone" soorten maar ja, al

die saaie cijfertjes. Hoewel dat misschien onwaarschijnlijk klinkt lukte het de overtrekkende zangvogels om zo af en toe ook wat aandacht naar zich toe te trekken. Zo komt het dat de Kruisbekken, Grote Gele Kwikstaarten, IJsgorzen, Sneeuwgorzen, een Zwarte Roodstaart en nog een Ortolaan niet helemaal onopgemerkt over kwamen vliegen. Natuurlijk is er dit weekend nog veel meer gehoord en gezien. Degenen die het precies willen weten moeten dat maar aan Chris of Bram vragen, die hebben meer geteld dan ik. Zo, en dan nu Zeeland maar afwachten.

Pierre van de Wielen

VOOR U GELEZEN.

In het algemeen wordt aangenomen dat de Nachtzwaluw monogaam is en dat een paar soms twee broedsels per seizoen grootbrengt. In dat geval laat het vrouwtje de jongen over aan het mannetje zo gauw ze een dag of 12 zijn. Ze gaat zich dan wijden aan het tweede broedsel in een nest vlak bij het eerste. Als de eieren van het tweede broedsel uitkomen zijn de jongen van het eerste broedsel zelfstandig en kunnen beide oudervogels de nieuwe jongen verzorgen.

In "Ringing & Migration" van oktober 1990 wordt een geval beschreven van partnerwisseling bij de Nachtzwaluw tussen het eerste en tweede broedsel. Dit werd vastgesteld tijdens een studie aan een broedpopulatie in Dorset (Engeland).

Het betrof een paartje Nachtzwaluwen die uitgerust waren met een klein zendertje, zodat ze 's nachts opgespoord en gevolgd konden worden. Op 15 juni 1988 werden de vogels gevangen en uitgerust met de zender; ze hadden toen eieren. Op 28 juni werden ze voor de eerste keer gevolgd. Het vrouwtje zat op het nest met twee jongen. Op 6 juli zat het mannetje op het nest met jongen, het vrouwtje was niet in de buurt en werd niet gevonden. Op 13 juli waren de jongen vliegvlug en werden nog verzorgd door het mannetje. Op 15 juli werd het vrouwtje gevonden op 400 meter van het nest. Twee dagen later was ze op dezelfde plaats en op 18 juli bleek ze daar op een nest met twee eieren te zitten. Toen ze het nest verliet werd ze afgelost door een ongemerkt

mannetje. Haar eerste mannetje was eerder op de avond nog gezien in de buurt van het eerste nest in gezelschap van twee andere vogels, vermoedelijk de jongen.

Het vrouwtje werd in de buurt van de eerste nestplaats niet meer vastgesteld en haar eerste mannetje niet in de buurt van haar tweede nest.

Het tweede broedsel werd in de steek gelaten. Op 2 augustus werd het vrouwtje gevonden op 300 meter van het tweede nest; dit was 600 meter van de eerste nestplaats. In en rond het verlaten nest lagen wat veren maar de eieren waren onbeschadigd. Misschien was de broedende vogel overvallen door een roofvijand. Op 17 augustus werden de eieren nog steeds niet bebroed en het vrouwtje werd niet meer gevonden.

Tijdens het onderzoek werden van twee geringde vrouwtjes het eerste en het tweede nest vastgesteld, waarbij het hoogstwaarschijnlijk om tweede broedsels ging. De afstand tussen het eerste en het tweede nest was bij het ene vrouwtje 150 meter en 250 meter bij het andere. Dit zouden ook gevallen kunnen zijn waarbij de vrouwtjes voor hun tweede broedsel naar het territorium van een ander mannetje waren verhuisd.

Dan waren er ook nog twee gevallen van tweede broedsels op minder dan 50 meter afstand van het eerste waarbij het tweede broedsel door andere vrouwtjes werd bebroed dan het eerste. Misschien komt partnerwisseling bij Nachtzwaluwen toch meer voor dan eerst is aangenomen.

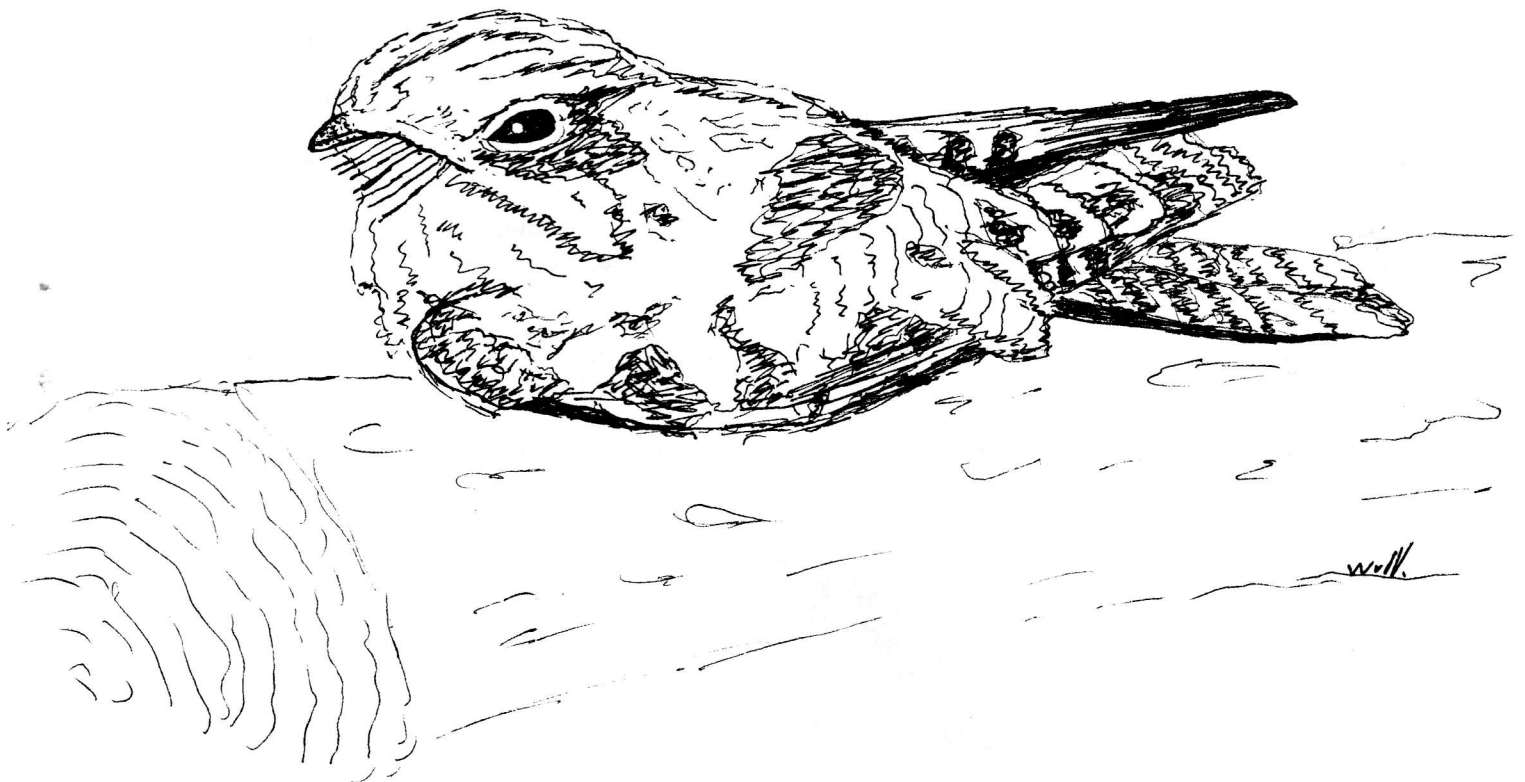
In hetzelfde nummer van Ringing & Migration staat een bijdrage over de trouw aan de broedkolonie van Huiszwaluwen. In Engeland zijn in 9 kolonies broedvogels en nestjongen geringd gedurende 11 jaar. Ruim 19% van de adulten en bijna 7½% van de jongen werd in het jaar na ringen teruggevangen in de kolonie.

Het blijkt dat van de teruggevangen adulten ruim 63% mannetjes zijn. Bij de teruggevangen jongen ligt dit percentage zelfs op ruim 85. Dit terwijl de verhouding mannetjes-vrouwtjes bij de geringde broedvogels vrijwel gelijk is. Daaruit kan men concluderen dat, vooral jonge, vrouwtjes emigreren uit de kolonie. Deze emigratie wordt gecompenseerd door vrouwtjes die van verder

weg naar de kolonie komen. Dit werd mooi geïllustreerd door de vangst van een vrouwtje wat het jaar tevoren 340 km van de kolonie was geringd als jong. Van de adulte mannetjes keert bijna 25% het jaar erop weer terug naar de broedkolonie, van de jonge mannetjes is dat bijna 13%. Dat levert een jaarlijkse sterfte van maximaal 75% voor adulte, en maximaal 87% voor jonge vogels. Waarschijnlijk liggen de sterftcijfers lager omdat er ook mannetjes zullen zijn die niet naar de kolonie terugkeren.

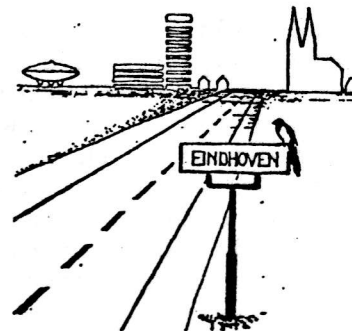
Bij de Huiszwaluw lijkt het dus zo te zijn dat de mannetjes zorgen voor het voortbestaan van de kolonies en de vrouwtjes zorgen voor de vermenigving van de populaties.

JAN WOUTERS

VOGELS VAN DE STAD

W. D. VEENHUIZEN

BIJZONDERE WAARNEMINGEN STAD EINDHOVEN TOT EN MET DECEMBER 1990

DATUM	AANTAL	SOORT	BIJZONDERHEDEN + PLAATS	WAARNEMER
1410	1	Zwarte Roodstaart	dak flatgebouw Urkhovenseweg	WV
1710	2	Staartmees	Witkoppige vorm; Franse Baan	PM
2110	50	Aalscholver	richting ZO; Karpendonkse Plas	WV
2310	1	Houtsnip	ziekenhuis Grote Beek	GV
2310	15à20	Kruisbek	ziekenhuis Grote Beek	GV
2310	1	Ransuil	ziekenhuis Grote Beek	GV
2610	1	Houtduif	nest; Kon. Arthurlaan	PM
3010	1	Zwarte Roodstaart	Hooghuisstraat	PM
??11	1	Sperwer	slaat met succes Ekster	GV
0211	±50	Kramsvogel	Bussele	WV
0211	1	Goudhaantje	tuin Bussele 32	WV
1111	1	Tjiftjaf	roepend; nabij Franse Baan	PM
3011	1	Boomkruiper	tegen Acacia; Bussele	JVD
0212	1	Grote Bonte Specht	parkje Geestenberg	WV
0612	±50	Barmsijs	parkje Geestenberg	WV
1412	2	Zwarte Mees	tuin Normandiëlaan	PM
1512	±50	Groenling	parkje Evoluon	KH
1612	200	Barmsijs	parkje Geestenberg; omg. Spykert	WV, JVD
1612	100	Barmsijs	richting WNW; omg. Fuutlaan	WV, JVD

Afkortingen van de waarnemers: WV: Willem Veenhuizen, JVD: Jack van Diemen, PM: Pierre Maréchal, GV: Gerrit Vink, KH: Kees Hendriks.

Met dank voor de ingezonden waarnemingen, welke betrekking hebben op de bebouwde kom van Eindhoven en omgeving!

VOGELVARIA

ZEEUWSE MIJMERINGEN

De volgende stukjes schreef Lilian Smits naar aanleiding van belevenissen gedurende het Zeeland-weekend van de VWG op 9-10-11 november 1990.

reaktiesnelheid

oog signaleert
verdwaasd konijn
herkenning kwaal
-myxomatose-
mens grijpt in
snelle reactie
dodelijke trap
verlossing

lilian smits

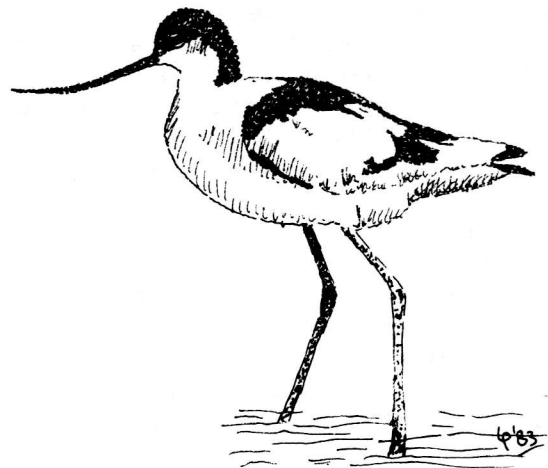
sneeuwgor

zeeland - zeevogels
als altijd: telescopenwerk
na al het veraf kijken
eindelijk heel dichtbij
op de Buitenhavendijk
ergens uit het hoge noorden:
een sneeuwgor

kleurschakering
van geel, wit en bruin.
met dikke kegelsnavel
pikkend en zoekend naar zaadjes
tussen de met gras en
wilde planten begroeide dijk,
vertrouwd steenlandschap

het spel dat ik speelde
de afstand van elke stap die ik nam
om dichterbij te komen
werd bliksemsnel vertaald en
in sprongetjes uitgeteld
de veilige afstand tussen ons
bleef exact gelijk

plots vloog hij op en verdween
naar de andere kant van de dijk
maar met snelle golvende vlucht
keerde hij weer:
een sneeuwvlokje
in het verkeerde weerbeeld,
dwarrelde neer

lilian smits

WAARNEMING VAN STRANDLEEUWERIKEN BIJ WINTELRE

Zondag 11 november 1990 ontdekten wij tijdens het uitzetten van een route voor een simultaantelling een groep van zo'n 50 Veldleeuweriken op een geploegde maïsakker, die deel uitmaakt van een grootschalig akker- en weilandengebied even ten oosten van het Rouwven in de gemeente Wintelre. Toen de groep opvloog, bleek al meteen door de afwijkende roepjes (een hoog, ijl tsiee-ip) dat er 3 Strandleeuweriken tussen zaten. In de vlucht waren ze te herkennen aan het kleinere formaat en de fijnere bouw. Bij het landen was duidelijk te zien dat ze geen witte vleugelachterrand hadden en een zwarte staart. Het was zeer moeilijk de vogels op de grond waar te nemen, want de groep leeuweriken was zeer schuw en vloog al op als je er zo'n 50 meter vandaan stond. Toen we uiteindelijk toch een Strandleeuwerik op de grond zagen zitten, draaide hij consequent zijn rug naar ons toe, zodat we het koppatroon helaas niet hebben kunnen zien. De Strandleeuwerik komt in Nederland als doortrekker en wintergast voor van oktober tot april, met de nadruk op oktober en november. De soort wordt normaal gesproken bijna alleen maar aan de kust gezien. De schaarse waarnemingen in het binnenland (vnl. oostelijk rivierengebied, Drente en Veluwe) hebben meestal betrekking op overvliegende exemplaren. Afwijkingen van dit patroon treden op in strenge winters. Er kunnen dan grote invasies van Strandleeuweriken optreden, zoals in januari 1987, toen alleen al in midden

en oost Noord-Brabant zo'n 1500 Strandleeuweriken werden gezien (Heijnen 1987). Deze invasie begon trouwens pas half december.

In de winter prefereert de Strandleeuwerik overigens een biotoop dat lijkt op zijn broedbiotoop: kaal en open terrein. In het binnenland zijn dat voornamelijk grootschalige akkercomplexen. Het zal duidelijk zijn dat het niet makkelijk is om hierop een Strandleeuwerik te ontdekken. Het is dus zaak ook goed te letten op groepen Veldleeuweriken, die immers meer kabaal maken en dus makkelijker op te sporen zijn.

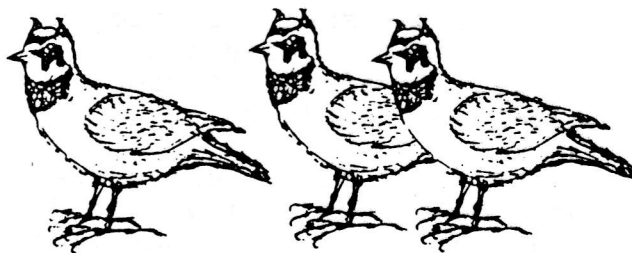
Mochten er deze winter nog meer Strandleeuweriken gezien worden in Brabant, dan kunnen waarnemingen naar ons opgestuurd worden, zodat er misschien een verslagje van geschreven kan worden.

Literatuur:

- Heijnen, T. 1987 Invasie van Strandleeuweriken in midden en oost Brabant in de winter van 1986/87. Roodborsttapuit 6(2):83-90.
- SOVON 1987 Atlas van de Nederlandse vogels. Arnhem.

Chris van Turnhout, 040-535611.

Bram Aarts, Bleker 19, 5506 BA Veldhoven, 040-531645.

DE HERKOMST VAN OVERWINTERENDE GROENLINGEN

Als je 's winters in de tuin een voerplaats inricht waar je geregeld zonnepitten voert, horen Groenlingen al snel tot de stamgasten. In tegenstelling tot de Kool- en Pimpelmezen zijn het niet dezelfde vogels, die in de nazomer en herfst al in de tuin rondzwerfen. Dat is me gebleken door de terugvangsten van geringde vogels: wel mezen van augustus en september die je de hele winter door terugvangt maar geen Groenlingen uit die maanden. Eigenlijk verschijnen de winter-Groenlingen pas in december op het toneel. Ze zijn wel vaak trouw aan de overwinteringsplaats want je kunt ze jaren op een rij terugvangen in de winter. Maar waar ze in de tussenliggende zomer uithangen dat wil je door het ringen van de vogels ook te weten komen. Een tweetal terugmeldingen die ik in het afgelopen jaar ontvangen heb, geven aan waar we het broedgebied van deze wintervogels moeten zoeken. Zo was een vrouwtje wat ik begin februari 1989 in Reusel ringde, half april 1989 in het noorden van Denemarken. En een mannetje wat op 10 maart 1988 was geringd in de buurt van Oslo, ving ik eind januari 1990 in Reusel. Beide vogels passen in het beeld wat ook in Thieme's Vogeltrekatlas wordt geschetst, dat het vooral Scandinavische Groenlingen zijn die bij ons overwinteren.

JAN WOUTERS

HET GESCHIEDDE OP DE KAAP...

Beste onbekende lezers, stel u even het volgende lieflijke tafereeltje voor, uw aller en ook ons Pierretje van de Wielen, knus gearmd met zijn nieuwste vriendin, Alma, op de Kaap achter hun telescoop. Na een paar spannende momenten met Noordse Pijlstormvogels vraagt Alma hoe nu een van die zeldzamere pijlstormvogels te herkennen. Pierre, niet te flauw, zoekt bereidwillig een vogel op in zijn Kowa-zoom en laat haar erachter. "Kijk," zegt hij "het gaat bij die grotere pijlers als Kuhls en Grote vooral om het silhouet, vlucht en kleur en ze zijn natuurlijk een stuk groter dan die pijlers van daarnet. Het is dus gewoon iedere vogel goed bekijken. Deze juveniele Jan van Gent heeft bijvoorbeeld precies dié kleur die de Kuhlsen in Spanje hadden." Enkele tellen later schalt de kreet: "Kuhls Pijl zuid!!" over de rots. Pierre 'trapt' Alma achter de zoom vandaan en moet met rode koontjes erkennen dat zijn vogel inderdaad een Kuhls Pijlstormvogel is.... Het is dus gewoon iedere vogel goed bekijken.

P.S. Voor dit stukje Pierre een slechte naam zou bezorgen moet ik wel bekennen dat hij vaak jagers (alle vier de soorten) al op waanzinnige afstanden determineerde en het bleek nog altijd te kloppen ook. Volgens de kenners een knappe prestatie al blijven het voor mij maar bruine meeuwen.

MARC OPDAM (Heerhugowaard)

REIGER VINDT SALAMANDER NIET LEKKER

Op 30 november 1990 zag ik vanuit het zolderraam een Blauwe Reiger bij de vijver in mijn tuin staan. Deze vijver, maar 2 bij 3 meter groot, bevat geen vis maar wel kikkers en salamanders. De reiger zag mij niet zodat hij zich op zijn gemak voelde. Hij stond op de rand en pikte wat in de waterplanten. Daarbij had hij beet: een Alpenwatersalamander. De reiger begon de salamander dood te maken door hem over de hele lengte met de snavel te bewerken. Maar van doorslikken kwam het nog niet. Integendeel, hij hield de salamander weer in het water en begon hem af te spoelen. Ook zijn bek spoelde hij.

Daarna weer de salamander kneden, van boven uit kon ik duidelijk zijn fel oranje buik zien. Ik vroeg me af of die kleur ook een signaalfunctie heeft tegen predatoren om te waarschuwen voor de vieze smaak. De reiger leek immers vies te zijn van de salamander. Op een gegeven moment legde hij hem neer op de kant, en begon hij weer uitgebreid zijn bek te spoelen waarbij hij zelfs leek te kokhalzen.

Na een tijdje geen aandacht aan de salamander te hebben besteed, pakte de reiger hem weer op. Opnieuw spoelde hij hem een poosje. Daarna slikte hij hem toch maar door, al leek het met tegenzin. Meteen daarna spoelde hij zijn bek weer uitgebreid, dronk wat en kokhalsde af en toe alsof de salamander er weer uit zou komen. Ook schudde hij geregeld zijn snavel.

Je kunt je afvragen waarom hij die salamander toch opat als hij er zoveel last mee had. Het zou gebrek aan ervaring kunnen zijn, het was immers een eerstejaars vogel. Een andere mogelijkheid zou honger kunnen zijn, misschien was hij blij wat gevangen te hebben. Want toen ik na deze voorstelling naar beneden was gegaan, zag de reiger me en vloog weg. Maar ik kon nog wel zien dat zijn linkerpoot wat raar scheef stond, alsof hij gebroken was of was geweest. Dat kan een belemmering zijn geweest bij het voedselzoeken.

Het was in ieder geval geen alledaags eten voor een reiger. Want het Handbook of the birds of the Western Palaearctic vermeldt salamanders niet als prooi van de Blauwe Reiger.

JAN WOUTERS

GEZOCHTGEZOCHTGEZOCHTGEZOCHTGEZOCHTGEZOCHTGEZOCHTGEZOCHT

Wie wil er zijn oude
(kleine) kijker wegdoen
en verkopen ?

Ik ben ernaar op zoek.

HELEN 040-438422

GEZOCHTGEZOCHTGEZOCHTGEZOCHTGEZOCHTGEZOCHTGEZOCHTGEZOCHT

VISSERS IN HET SOERENDONKS GOOR

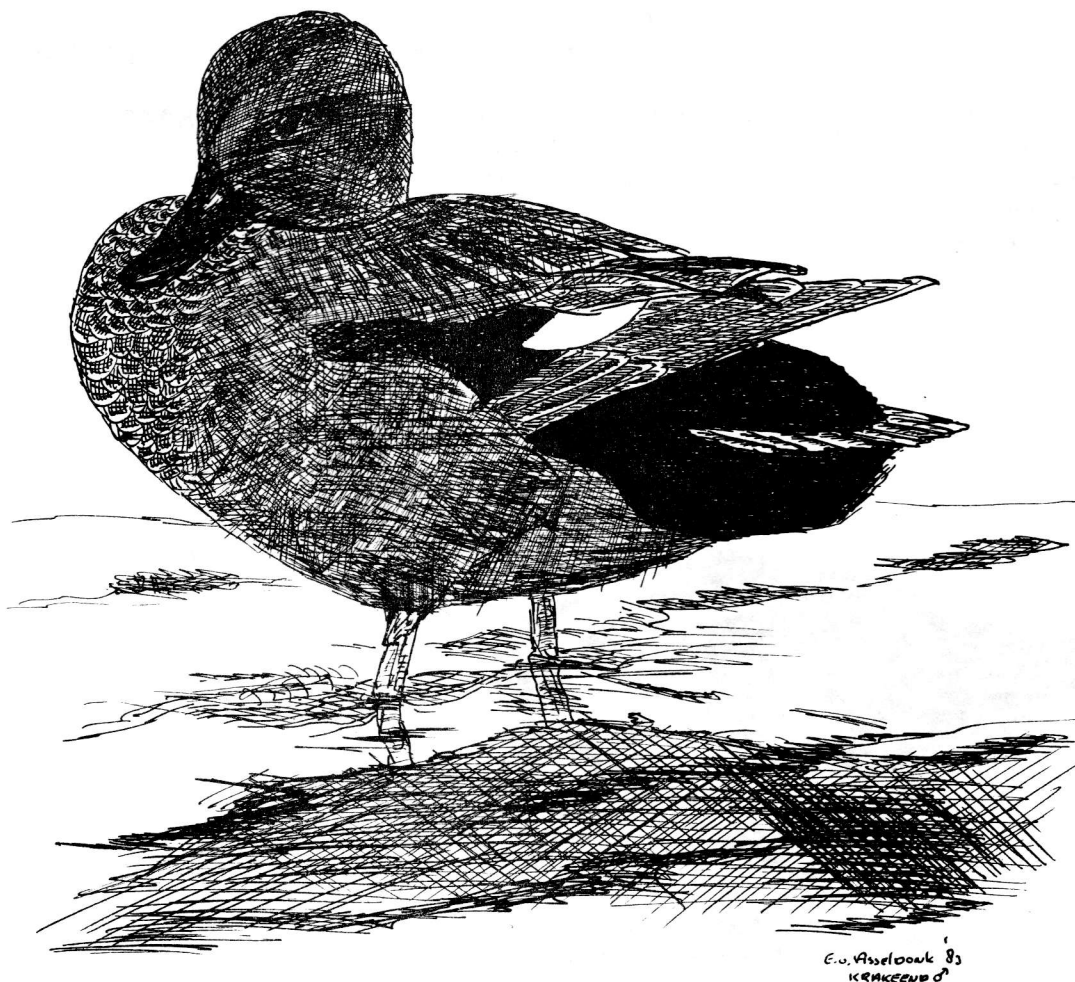
Op zaterdag 1 december fietste ik, samen met nog een NJN-er, naar het Soerendonks Goor. Het was een mooie dag en we zagen vrij veel. In het Goor zelf zaten wat Krakeendjes, Wintertalingen, Smienten, een Pijlstaart en een Watersnip. Op de hei zagen we nog een paartje Goudvinken. Maar terug naar de hut.

We zaten er al een tijdje toen plotseling alle eenden rechts en voor ons op de wieken gingen. Vreemd toch, want in de lucht was geen roofvogel te bekennen. Op een gegeven moment krijgt een van ons het heldere idee om aan de overkant van het water te kijken. Lopen er godverdomme drie van die leipe gasten met hengels in hun klauwen door het water. Tot het midden, het is er vrij ondiep, en daar gingen ze een beetje zitten te snoeken. Ik kon wel ontploffen. Maar ja, in je eentje doe je weinig tegen drie van die lui.

Hun auto hadden ze, goed zichtbaar, aan de overkant daar op de weg gezet. Ik schreef het merk, kleur en kenteken van die brik (rode Peugeot 305 GL, NL-85-SG) op in het logboek, in de hoop dat dat bij de goede persoon terecht zou komen zodat die lui alsnog aangepakt konden worden. Nadat ik alles had opgeschreven, verscheen er iemand van Staatsbosbeheer die ze eruit heeft gehaald. Had ik het dus voor niks opgeschreven. Later is die man van SBB nog terug geweest om de schade te bekijken. De eenden bleven links van de hut.

Als iemand weet wat ik in dergelijke situaties het beste kan doen, dan hoor ik het graag.

YVES MARTENS

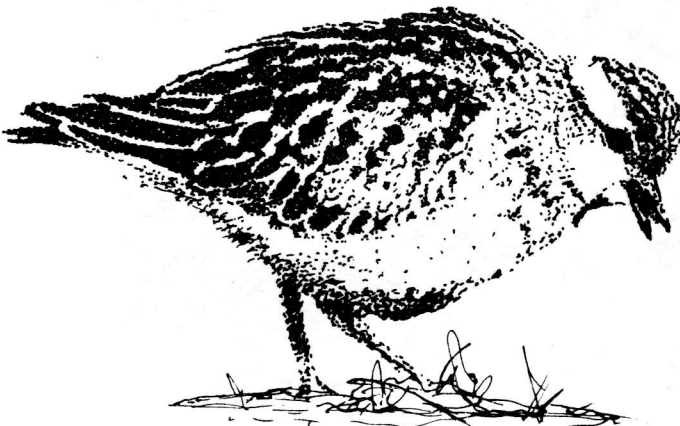

WIST U DAT...

- De nieuwe feestcommissie er haar eerste organisatie op heeft zitten.
- Dit het Zeeland-weekend was.
- Degenen die niet mee zijn geweest weer van alles gemist hebben.
- De feestcommissie een geweldige lokatie had uitgezocht.
- Er eigenlijk niet veel voor nodig is om 20 mensen vlug in bed te krijgen.
- Kees Hendriks hiervoor een eigen methode heeft.
- Deze grap niet als zodanig overkwam.
- Kees met een bloemetje de plooi weer heeft rechtgestreken.
- Harold een zeer strakke linker heeft.
- Iedereen dit natuurlijk al weet.
- Toen hij die vertoonde, verschillende mensen zich hebben verslikt.
- Hij nu een contract bij de F.C. Rabbit aangeboden heeft gekregen.
- Er in de auto van Tom het scherpst is gevogeld.
- Door die mensen de meeste soorten zijn gezien.
- Mart daarom ook effe met hen mee wou.
- Yves zich bijna arm heeft moeten tracteren omdat hij zoveel nieuwe soorten had gezien.
- Hij het heeft afgekocht met cake.
- Sovon dit jaar niet de sterkste sprekers had.
- Dat voor de biologische commissie ook wel eens een probleem zou kunnen zijn.
- Sinds de opkomst van de CD de LP achteruit is gegaan.
- Hiermee de LP uit Reusel wordt bedoeld.
- Peer niet zoveel meer in Eindhoven is.
- Dit een teken aan de wand is.
- Je bij Peer zo maar niet weet welke wand het is.
- Hij er momenteel zeker drie heeft.
- Ik iedereen nog een goed 1991 toe wens.

Hou doe,

PIET

INHOUD: jaargang 16 no. 3/4 (1990)

Willem Veenhuizen	De Huiszwaluw in Eindhoven 1990.	1
Tom Heijnen en Piet van Happen	Kempische klapekstertelling in de winter van 1989-1990.	4
Piet van Happen	Simultaantelling van Klapeksters op de Strabrechtse Heide.	6
Jan Wouters	Nestkasten Koningshof 1990.	8
Kees Hendriks	Leefwijze en verspreiding van de groep der kruisbekken.	11
Pierre v.d. Wielen	Determinatie van kruisbekken.	13
Johan Pastoor	Mededeling van de Brabantse Milieufederatie voor alle leden.	17
Yves Martens	Een dag naar de Neterselse Heide.	18
Hans Cornelissen	Vogelen in China.	19
Pierre v.d. Wielen	Cap Gris Nez weekend 1990.	25
Jan Wouters	Voor U gelezen.	28
Willem Veenhuizen	Vogels van de stad Eindhoven: bijzondere waarnemingen t/m dec.1990.	30
VOGELVARIA.		
Lilian Smits	Zeeuwse mijmeringen.	31
Chris v. Turnhout en Bram Aarts	Waarneming van Strandleeuweriken bij Wintelre.	32
Jan Wouters	De herkomst van overwinterende Groenlingen.	33
Marc Opdam	Het geschiedde op de Kaap...	33
Jan Wouters	Reiger vindt salamander niet lekker.	34
Helen Jansen	Gezocht.	34
Yves Martens	Vissers in het Soerendonks Goor.	35
Piet van Happen	Wist U dat...	36

Tekeningen: E. van Asseldonk, M. Bakermans, J. van Dooren,
F. Geven, H. de Louweren, F. Neijts, L. Peeters,
H. Ragas, W. van de Voort, P. van de Wielen